

961⁽¹⁾

Thamaga ya Mabjana

K34/120

E Motubatsi.

b
1
1251

0-1b

- Botsênô -

Puku ekhu, Thamaga ya Mabjana, ke e ngwala e le kgopotšo ya Kgoši Sekwati I. Go na le tsebêgô gore "Paramount chief yo o be a bitšwa Rra-Khutšho.

Puku ekhu e tlo'ba thušo go Borêna le Setšhaba sa Bapedi, lehono le mehleng e tlogo. Gomme ka go yone, ditaba tša mahufa le diphapano tše di se nago mohola ga se ka di ngwala.

Thamaga ya Mabjana o laudiše go thôma kuwa gaye: Mogokgomeng - Tubatse. "Now Steelpoort station".

Tiragalo ka morago ga lehu la Kgoši, Thulare I. ka 1824.

Thamaga ya Mabjana ke maetsepelelo ibile e tlo'ba mohola go Barutiši ba Dikolo mabapi le mekgwa ya mehola ya Sepedi. Thamaga ya Mabjana ke maetsepelelo a bana ba Setšhaba sa Bapedi.

Babadi ba puku ekhwi, ba se ke ba makala ge ba hwetša marifi a ngwadilwego ka "English". Aowa! Ke ka 'baka la go se rate go ka a hlatholla, gobane a ka se kgahle Bangwadi ba ôna.

Edward. M. E. Motubatsi.

Kuwa Gae Tubatse

Bapedi ebile kgale ba dutše ka go ipshina fa khwiting ya noka ya Tubatse.

Ga e le dintwa tša marumo le diphapang tša motse wa bōna, ke tše dintši. Eitše ka mcrago ga lehu (death) la kgoši Thulare I, Bapedi ba hlaselwa ke mofaladi wa madira a mantši a bowa kuwa "Zululand". elego Motsilikatse. Gomme a šuhla setšhaba sa Bapedi ka polao e kgolo go bana ba Thulare. Bjale setšhaba sa tšitlana, gomme leago la Mogokgomeng la senyêga. Barwa ba kgoši Thulare I ba bolailwe ka lerumo. Go ile gwa phela Sekwati I.

Maina a Mephatšo kuwa Tubatse.

- (1) Mabjana a Sekwati I.
- (2) Dithaga ba Makopole.
- (3) Matuba a Sekhukhune I.
- (4) Magolopo a Sepaadi. (Magolopo a epheditše bogwera kuwa Phiring).

Eitše gobane Motsilikatse a thubagantše Bapedi, ke ge kgoši Sekwati I a thoba le setšhaba sa gabo a lebantše Bokgalaka gomme a tshela Lepelle ka tšibogô la Mabulane "Penge Mine".

Kgoši Sekwati le setšhaba ba ile ba sepela ba na le boyi, gomme batho ba ka Letsweta ga se ba ke ba hloriša Bapedi aowa! Bjale ge setšhaba se fihlile "Bandolierkop station" ke ge ba retologa ba fularêla dithaba tša ba Ramapulana ba hlōma mešašana dithabeng kgaufsi le noka ya Mononong "Dwars Rivier". Gomme ba lebane le thabana ya Mphakane ka mošola ga kgoši Machaka elego morêna wa Batlōkwa.

- (1) A nke o mpotše kgoši e tumilego fa Mogokgomeng ke mang?
- (2) Naa Sepitle sa Mangana o biditšwe ka ngwaga ofe?
- (3) A Bapedi ba kile ba iketla mo khwiting ya Tubatse?
- (4) Naa mofaladi yo a go senya leago la Bapedi ke mang?
- (5) Naa motho yo o be a etšwa kae?
- (6) Naa o a sepela le eng?
- (7) A nke o mpotše maina a mephathō le dihlōgo tša mphathō ye e tsebegago ya go bolla kuwa Tubatse.
- (8) A elego kgoši Sekwati I le setšhaba ba tshetše kae
Lepelle?
- (9) Naa Bapedi ba hlōmile mešasana ya bōna kgaufsi le kae?
- (10) Naa thabana ye ba bego ba lebane le yona ke efe ka leina?

Kgošdi Sekwati I o agile mošášana wa gagwe fa Mononong, mo tikologong ya "Grootspelonken". Gona a thóma go hlósa tša mokgwa bogoší bja Bapedi. O be a iketlile le ba-Ramapulana le Batlókwa ba Machaka. A dula ntshe, a lema ka mengwaga e mene fela. Eitše mathomong a ngwaga wa bohano a re go Bapedi: "A re boweleng gae". Gomme setšhaba sa dumêla. Ke ge ba khuduga ba lebanya sefata sa Mogodumo ba feta ka bodikêla-tšatši seleteng sa Bakgaga; gomme ba tshela Lepelle ka letšibogo la Mmabowatshe, ke ge ba fihla Phiring, mowe lehono go bitšwago "Magalies Location" go agilego setšaba (setšhaba) sa Babina Tau ba Masemola kgoší. Tseke Mabowe Masemola lehono a bušago Batau (1950). Kgoší Tseke ke yena moswa wa Bapedi. Mo Phiring Bapedi ba ile ba thoma go iketla gabotsana; ke ge ba bolotša mephatho ekhwi:-

Maina a mephatho le hlôgo ya ôna.

- (1) Manala a Mampuru
- (2) Madikwa a Kgoloko
- (3) Makgola a Kgagudi "A bolotše bodikana fela gomme bogwera ba ipheditše ka gae Mosêgô-Tšate. Gomme ba relwa gore ke Makgola-Tšate! Ke Dihlwa Ntswaneng, ke makgola motse Mosêgô".

Ga Marota ba le mo Phiring, ya re ka morago ga mabakana kgoší Mošwêšwê wa "Basutoland" a romêla batseta ba ditshebi go kgoší ya Bapedi gore: "Hee! monnagešu, romêla masogana fano.

- 4 Go na le batho ba bašweu gomme ba sepela ba šikere mahlôtlô a matelele; ge ba šupa motho ka lóna, o fo bôna mušana o re kuwee! O bône motho a kwaêla. Bjale Khuduthamaga ya Serota ke ga e sêhla, gomme ya ntšha mephathô ekhwi:-

- (1) Matuba (2) Magôlôpô (3) Manala (4) Madikwa, go bêrêka dithunya tše:- (1) Ntetêlê (2) Moswetê kuwa Kirimišitwane "Grahamstown".

Eitše ka morago ga sebakana, go boweng ga Mephathô ekhwi, go ile gwa hlasêlwa ke "Amabuthu" a ga "Zulu" ba bowa lesolo la bôna kuwa Bokgalaka; gôna ke ge ba hwetša Bapedi fa Psiring gomme mabotho a palêlwa ke go hula gomme ba feta.

Ka morago ga fao gwa feta Morêna Louis "Foretreker" gomme yêna ga se a ke a e ba le tshwenyanô le Marota. Yêna ka metlae-bare:- ke "Lebese Fresh Milk". Ba re o be a rata mafsi a lebese. Gomme yêna morêna Louis o be a fetela kuwa Tswêtla.

Madisa a Mahlagaume ke ge ba le "14 years", go riano Rampekile Malapane (o biditšwe 1947). Bjale eitše morago kgoši Sekwati I a nyatša madulo a Phiring (Psiring) gomme a romêla batseta kuwa ga "Zulu" ka dilôba tša mekgwa ya segologolo - ke gore dinaka ana dipolai tša ditlou le matlalô a dibatana. Gomme kgwêrano ekhwi le lehono e sa gopolwa gore "Mazulu" ke bagolwane ba ditšhaba fano borwa bja Aferika.

Kgoši Sekwati I o re: "Felô fa Phiring ga go na sebô. A re bônang! Bahlakwana, naga ekhwi ga e na botšhabêlô. A re khudugeng, gobane naga ekhwi e hlôka mefoma." Gomme Bapedi ba digêlana ka diagêlô tša bôna, ba leboga morwa Thulare. 5 Bjale ke ge ba khudugêla Mosêgô - dithabeng tša Leolo. Gomme ka ntshe go bolotše meroto ekhwi:-

Maina a mephathô le dihlôgô tša ôna.

- (1) Makgola d Kgagudi: "A iphetša bogwêra".
- (2) Madisa a Selatole.
- (3) Makwa a Morwamotshe II - "tatago Sekhukhune II.

Kgoši Sekwati o dirile khutšô e kgolo gomme o thelegile pušô ya Bapedi gomme se se bônagala gore Modimotsana yo a sa rate go fapana ana go dira mpherefere le makgowa "Europeans". Ke ka baka lewe a bitšwago gore ke Morêna wa khutšô. 0 biditšwe badimong ka 1861. (moruti N. K. Phala o riano)

961

5 Ga go agilwe ka Tšate go ile gwa fihla Thalalanaga ya "Evangeli wa Paris Missionary Society" a e tšwa kuwa ga Mošwêšwê go tlo hlaba mokgôši wa thutô. Gomme kgoši Sekwati I a mo amogêla ka lethabô le legclo mabapi le tša Efangedi. Eitše ga motho ewe wa Modimo a sepetše ke ge go fihla "Reverend Merensky wa Berlin Missionary Society". Gomme eitše mo kgobokanong ka matsatšhi a mangwe ga moruti Merensky a laudiša ditaba tša Efangedi, kgoši Sekwati I a re go Bapedi: "Naa ga go bana fa motseng go ithuta dikgagara tša banna ba"?

Ke ge kgošana Dinkwanyane Johannes Sekwati a amogêla Evangedi. Bjale thutô ya tsêna Maroteng. Eitše e se ya ba lebaka kgoši Sekwati Thulare a robala a gudilê:- "Thamaga ya Mabjana".

6 Araba diputšhišô tšekhu.

- (1) A kgoši Sekwati I o dutše sebaka se se kae kuwa ga Ramapulana?
- (2) Naa ka ngwaga wa bohano a reng go setšhaba sa Bapedi?
- (3) Ke letšibogô lefe ba go tshela lona ga ba tshelêla Psiring?
- (4) A hlôma motse wa gagwê kae, leina la lerakô lewe ke mang?
- (5) A nke o mphê modumo wa Psiring le Phiring ka bowene.
- (6) O ka ngwala ana wa bolêla beng ana maina a mephathô fa Phiring?
- (7) A kgoši Mošwêšwê o reng go kgoši Sekwati? O neêlê mohola wa kgopolo ya gago.
- (8) O ka mpotša maina a dithunya tša bogologolo?
- (9) Kgoši Sekwati I o reng go Bahlakwana mabapi le khudugo; ba khudugêla kae?
- (10) O ka bolêla mephathô ya ka kuwa gae Tšate?
- (11) A thalalanaga e be e tšwa kae, e tsomang, e romilwe ke mang?
- (12) Naa kgoši Sekwati I o reng go Bapedi ga a kwelê ditaudišô tša moruti Merensky?

Khutsô ga e gona Maroteng.

Kgoši Sekhukhune I o dula setulo sa tatagwê, gomme go be go se na kwanô le morwa-rragwê Mampuru. Gape a sa kwane le mekgwa ya Badumedi:- barutiwa ba "Reverend Merensky" ebile le gona a sa kwane le mmušô wa "Republican ya Transvaal".

Gona mowe ke mathômô a tshwenyegô ya borêna bja Bapedi.

Kgošana Dinkwanyane Johannes Sekwati Thulare le Badumedi ba tshabela kuwa Botšhabêlô ka 1865 gomme e le gore mehleng ya poledisanô Dinkwanyane a re go mogolwane: "Kgoši! Tlou ga e ja mere e a ikapolela". Gomme eitše ka morago ga fawe ke ge mmušô wa Republic o senya lefase la Bapedi go fihlêla le lehono

Motse wa Tsate o phumegile ka 1877. Kgoši ya išwa kgolegong gomme setšhaba sa thušana. Bjale kgoši Mampuru a kgôba-kgôbêla, Marota a aga Kgono, le lehono go se fele go le gona kuwa ntshe. Mashaledi a lego gona a bušwa ke kgoši Sekwati Mampuru.

Araba ka bokopana putšišô tše khwi

- (1) A kgoši Sekhukhune I go bile khutsô ga dutše setulong sa bogoši?
- (2) Naa o be a na le tirišanô le mmušô wa Republican ya Transvaal?
- (3) Naa kgošana Dinkwanyane o reng go mogolwane?
- (4) Tsate e senyegile ka ngwaga ofe?
- (5) Naa kgoši Mampuru o aga kae?
- (6) Batho ba lego Kgono ba bušwa ke mang lehono?

Se šuhlegile sa Marota.

Kgošana Mampuru Sekwati o tswapatlêla setšhaba sa gabô gomme o thelega kaagô fa Kgono, o botša morwagwê Malekutu a re ke mphathô wa Maswene. Eitše ga kgoši Sekhukhune I a boile kgolegong a hlanôša leina. A re ke "Makgalwa a Kgomo boteng", - bagwêra ba kgošana Mabowe Sekhukhune Sekwati. Ga kgoši a buile Tshwane "Pretoria" ga se a phela matsatši a mateletsana, aowa! Monnagwe Mampuru o ile a mo tsatsêla ka ka sehlôphana sa "Amandebela". Senale monna wa ga Maleka, leina ke Lekgowa, ke ge se bolaya kgoši ka lerumo la mosêbê ka 1882 fa Manoge "Geluks Location" Sekhukhuneland. Gomme Bapedi ba mo rwala go mo iša Manganeng, a robatšwa ntshe fa marobalong a dikgoši tša Nkadimeng. Lehono marobalô a kgoši a sa tsebêga "1950." Kgošana Sepêkê Phaswane Nkadimeng, o na le tsebô ya serapa sewe sa badimo.

Araba diputšišô tšekhu:-

- (1) Naa kgošana Mampuru o tswapatlêla batho bakhwi o ba iša kae?
- (2) A o rêla mphathô wa morwagwê leina lefe, afa o a rereša?
- (3) Naa kgoši o tsatsêla ke bo mang go mmolaya, ka taelo ya mang?
- (4) Naa e be e le ka ngwaga ofe?
- (5) Kgoši o bulukilwe kae motseng ofe?
- (6) Lehono ke mang yo a ka butšišwago badimong ba Nkadimeng?

Masweni ke mphathô wa Malekutu kuwa gae Tubatse gomme ga se wa ngwalwa pukung ekhu. Kgošana Mampuru ke gabotse leina le Madima.

Lehu la Kgoši Sekhukhune I.

Bapedi ba šuhlegile ka lehu la kgoši Sekhukhune I ka selemo sa 1882: Setšhaba se tšhabela Tswelê "Grootrygenboom". Kgošana Kgoloko Sekwati o swaretše Sekhukhune II bogosi gomme Bapedi ba fologa Tswelê ba aga Masehleng "Parys."

Kgošana Kgoloko o hlagisha mphathô wa Mankwê a Seraki Sekhukhune.

Kgošana Kgoloko o ile badimong ka 1893, ke ga go thômêga gape mpherefere; motse wa Marota wa fapanâ ka kudu-kudu. Ke ge mmušo wa "Republic" o širušâ ka Tahlô Mokgekolo Kogolakae Sekhukhune le "Queen Regent" Thorometsane gammôgô le ngwana 'Sekhukhune II le bahlompegi ba Maroteng gomme ba išiwa Taahlong kuwa Khwadibeng "Harmanskraal." Bjale mmušo wa "President" S.J. Paul Kruger o laela gore ngwana 'Sekhukhune a tsênê go thutô ya mangwalô. Gôna Klen Sekhukhune a tsêna sekolo gammôgô le bakgômana bakhwi:-

(1) Asaf Moruthane Mojaludi (2) Moruthane Sekhukhune

(3) Nyaku Sekhukhune. Gomme yare ka morago ga sebakanyana sa dilemô tše šupago Mohumagadi Lesoka le Ngwana ba lokollwa go lahlweng, gomme ntshe go šetše bahu šiba:-

(1) Kogolaka Sekhukhune (2) Mabowe Sekhukhune (3) Motubatsi Sekwati "Selêgê" (4) Sekalah Moswazi. Mohumagadi

Kogolakae yêna o robetše fa Marabastad Location "Pretoria City". Ba bararo ba robetše Khwadibeng. Gomme mabitla a bôna a sa tsebja le lehono. Ga ele Mohumagadi Thorometsane le barwagwê ka moka ba robetše gae Mohlaletse "Paradys."

10 Araba diputšišō šidi:-

K34/120

- (1) Naa Bapedi ka morago ga lehu la kgoši ba ile ba ya kae?
- (2) A kgošana Kgoloko o be a swaretše mang bogoši?
- (3) Ba agile kae Bapedi ga ba fologa kuwa Twêlê?
- (4) O ka mpotša ana wa ngwala leina la Twêlê ka Sekgowa?
- (5) Naa ke ofe moroto wa go bolla fa Masehleng; kgošana ya
ôna ke mang?
- (6) Naa ke mang yo a go širušā Thorometšane le ngwana?
- (7) Mmušō wa ba Bašweu o be o ukametše ke mang?
- (8) Kgoši Sekhukhune II o tsene sekolo le bo-mang?
- (9) Neyā kgopolo ya gago gore a kgoši e swanetše go tsēna
sa mangwalo le ba bangwê?
- (10) A mowe Taahlong ba ile ba dula sebaka se se kae?
- (11) Naa fa Marabastad "Location" go bolckilwe mang?
- (12) Ngwala ana bolêla maina a ba hwilego Taahlong kuwa
Harmanskraal.
- (13) A elego Mohumagadi Thorometšane le barwagwê ba robetše
kae?
- (14) A nke o mpotše "Ee" ana aowa! gore a le gōna leina la
motho ka Sepedi le rego "Selêgê.

Ka Pušo ya Thorometšane.

11 Mohumagadi Thorometšane Morwamotshe: Pušo ya gagwê e bile a bose kakudu, gape o ratile lentšu la Efangedi a ba a kôlobetšwa mo kerekeng ya "A M E Church", ke moruti N. K. Phala fa Mohlaletse ka 1911 ka leina la Rehunolotšwe. Mephathô ya go bolotšwa Mohlaletse le maina a beng mphathô le mengwaga ya bodikana:-

(1)	Matuba	a Sekhukhune II	ka 1898.
(2)	Mangana	" Phathudi	" 1904.
(3)	Makgola	" Kgagudi	" 1909.
(4)	Mangana	" Thulare II	" 1918.
(5)	Mabjana	" Sekwati	" 1926.
(6)	Magasa	" Motodi	" 1934.
(7)	Makwa	" Morwamotshe	" 1939.
(8)	Madima	" Malekutu	" 1951.

Lebakanyana le se le kae kgošana Kgobalale Sekhukhune o kile a swara bogosi bja Bapedi. Ga ele ka pušo ya Sekhukhune II ke ye phaphathi ka kudu-kudu setšhabeng sa Bopedi, gomme le lehono go sa bolelwa ka tša gagwê. O robetše ka khutšo ka 1942. O re tlogeletše motheo wa "African M E Church", qinaga tše rekilwego bophelong bja gagwê, sekolo sa setšhaba. Bophelô bja gagwê o be a na le kwêla-bohloko go batho kamoka. A re: "Motho ke motho wa batho". O be a dirišana le ba mmušô ka mehla yohle; a na le boikôkôbetšô go batho ka moka. O be a na le mphô ya tthagô. Ga se a ke a re 'motho waka aowa!' Morwagwê e mogole, Thulare Sekhukhune e be ele ngwana yo a rutegileng ka kudu. O be a šoma mo "Head Office - Native Affairs Department Pretoria".

Ke yêna yo a bego a tla dula setulô sa borêna bja Bapedi. Eupja Modimo wa ripa bophelô bja gagwê a le dilemô tše 45 ka la 15 Dibatsela 1940.

12 O robetše gammôgô le bohle ba lapa la borêna bja Bapedi.
 Gomme mo lapeng la gagwê le legolo ga go na selô, ka baka
 lewe Marota ba bowetše gape ga Nkadimeng ba nyetše seyantlô
 elego Mankopodi, morwedi wa mohu Ramphelane Phaswane

Araba diputšišô tšekhu:-

- (1) E bile bjang pušô ya Thorometšane?
- (2) O ile a amogêlwa kerekeng efe, ke mang?
- (3) A kôlôbetšwa ka lefe leina?
- (4) Naa leina lé ke la sekgowa?
- (5) Laudiša mephathô ya Mohlaletse le maina le matsatši
 a bodikana.
- (6) Ke mang yo a kilego a swara bogošî bja Marota ka
 bokopana?
- (7) O ka neêla ka khusufatšô ya lentšu pušô ya kgošî
 Sekhukhune II, ke lefe?
- (8) Naa kgošî ekhwi e robetše neng?
- (9) Naa ke mehola efe a diretšego setšhaba?
- (10) A nke o ngwalê ka bokopana mabapi le bophelo bja kgošî
 Sekhukhune II.
- (11) Naa o na le tsebô efe ka Thulare II?
- (12) Naa o biditšwe neng kuwa badimong?
- (13) A elego seyantlô sa mohu Lekgolane ke mang?

Kgaoganyo VII.

13

Bapedi ba lemoga thêkô ya dinaga, 1921.

Marota a thôma go lemoga thêkô ya dinaga ka ngwaga wa 1921 ka keletšô ya dihlahlifi tšekhwi:-

- (1) Moruti Edward M. E. Motubatsi.
- (2) Kgošana Kgagudi M. Sekhukhune.
- (3) " Sebase M. Sekhukhune.
- (4) " Mpjamaleka M. Sekhukhune.
- (5) Morêna Timothy M. Selebalô.
- (6) " Gustave Makusi.
- (7) " Jeremiah L. Mahlôpi.
- (8) " Job M. Phasha.
- (9) " Edward L. Phasha.

Banna bakhwi ba be ba itheile kgôrwana ya rêlwa gore ke Bapedi "Advancement Association", gomme ba na le kgopolô ya go lemoša setšhaba tšwêlôpele ya mehla ya lehono. Bjale kwanô ya bôna ba re: "A re digeleng kgoši le kgôrô ya borêna bja Bapedi gore naga e rêkwa ka tšhalete esego ka madi fêla." Ke ge khuthamaga e kopana le kgoši Sekhukhune II. Bjale kgoši e mēma pitšô ya tla ka dikobô ya dula ka la 3 Hlakole "April" 1922. Eitše ga Magoši le setšhaba se kôpane sa sa tikologô ya Mohlaletse, moruti Motubatsi a bala "Agenda" e ngwadilwe mantšu akhu:- "Leihlô la kgoši le swana le legadima gomme lentšu la gagwê le bjalo ka modumo wa pula". Kgoši! setšhaba sa gago se atlaisêga, ga se na madulô. Ditlogolo tša gago e tloba barwaledi ba dkgong le bakgi ba meetsi ka tlase ga ba Bašweu. Tona-kgolo Bokgobêlô Sekhukhune Sekwati a ôma a re: "Re kwelê Bahlakwana, ditaudišô tša lena ka moka, gomme sa mathômô ga ebe go rêka naga; gobane nonyana e aga sehloga godimo ga mohlare.

961

K34/120

14

Pitšō ka moka ya dumêlêlana "Morêna!" Batho ba bego
ba le gōna ele makgolo a mane le masore a šupago "470".

Ke ge kgoši Sekhukhune II ka tumêlêlō ya Marota a ngwala
borifi, bja išwa ka Tona-kgolo go "Major D. R. Hunt
(sub-Native Commissioner) Sekhukhuneland.

Araba diputšišō tšekhu:-

- (1) Ke bafe banna ba go lemoša Bapedi ka thêkō ya naga?
- (2) Modumō wa Bapedi ba re naga e rêkwa ka eng?
- (3) Naa pitšō ya mathōmō e bile neng, tikologwaneng efe?
- (4) Taudišō e be e ngwadilwe mantšu afe?
- (5) Ngwala ana o laudišō phetolo tša Tona-kgolo; o reng?
- (6) Kgoši o ngwalêla mang borifi ka tša pitšō ekhwi?

Major. D. R. Hunt o amogetše borifi.

Eitse ga Major. D. R. Hunt "Sub Native Commissioner" a amogetše kgopêlô ya Bapedi ka Tona-kgolo Bokgobêlô a re: "A riye o bitše banna ba Bapedi "Advancement Association", ke kôpanê nabô'le wêna le kgoši fawe kgorong ya gago ka letsatši la di 20th Hlakole 1922.

A fihla ka lona lewe letsatši, a hwetša mphiri o ngametše wa banna ba leihlô, tsêbê le molomo wa Bapedi fa kgorong. A re: "Lehono nke ekabe ele la mathômô ga ke tsêna bufsa Bapedi! Ke thabile ka kudu ga kgoši Sekhukhune II a bile le kgopolô ya thêkô ya naga. Mmušô o dirile kgweletšô ya makgêthô a batho ba baso "Government Notice No. 382 of the 4th March 1921". E dumetše makgêthô a setšhaba mabapi le mehola ya Iena. Ke leboga kgoši le banna bakhwi. Salang gabotse, ke tlo bônana gape le kgoši ka letsatši la "Tax tour" ka kgwedi ya Moranang "June 1922". Yare ka moragô ga khuduthamaga ekhwi gwa ba pitšô ya tikologô ya Sekhukhuneland ya dula Manganeng ka la di 13 Ngwatwabošego "August" 1922.

E vile lona letsatši le peyô ya seroto sa Bapedi Tribal Fund". Ke gore polokêlô ya setšhaba. Gôna dikgoši, dikgošana le setšhaba gwa tlišwa ka tumêlêlanô gore hlôgô ya monna ebe pôtô e tee ka ngwaga (£1.). Pitšô ya Manganeng go be go le batho ba fetago 1900. Pitšô e be e dutše ka letsatši la Sontanga.

16 Araba diputšišô šidi:-

- (1) Naa mohlomphegi D. R. Hunt. a reng ga hwetša mphiri o ngametše?
- (2) Khuduthamaga ekhwi e dutše ka tsatši lefe la kgwedi?
- (3) A moênô wa kgotlana le le bitšwa gore ke'eng?
- (4) O reng Major. Hunt, mabapi le makgêthô a batho baa?
- (5) Pitšô ya tikologô ile ya kôpanêla kae, neng?
- (6) A nke o mpotše leina ja sekhwama sekhu sa Bapedi.

Kgaoganyô IX.

Lenaneô la dinaga tša go rêkwa sídi, ka maina a Sekgowa le
Sepedi (Sesotho.)

Ka Sekgowa	Number	Ka Sepedi	Palô
Drakenstein	31.	Ga-Talane	31.
Loopspruit	41.	Magukubu	41.
Kanaan	32.	Ngwaritsana	32.
Vooruitzicht	30.	Ga-Molebeledi	30.
Genokakop	122.	Mohlake	122.
Land-send	49.	Pharaneng	49.
Malekskraal	406.	Mallêka	406.
Umnkwana stad	28.	Motse wa Nkwane	28.
Houtbosch	454.	Senonoko	454.
Surbiton	332.	Morapaneng	332.
Jagdlust	333.	Serokolo	333.
Indie	347.	Mohlotlwane	347.
Hetfort	317.	Matshupe	317.
Mecklenberg	371.	Morôkê	371.
Magnetsvlakte	437.	Mabotšeng	437.
Grootvy-genboom	103.	Tswêlê	103.
Balmarola	470.	Maakopa	470.
Winnarshoek	349.	Diphallane	349.
Corndale	21.	Ga-Moela	21.
Enzaam	170.	Lehlakong	170.
Waterkop	378.	Serafa	378.
Derdegelid	9.	Ga-Magêrê	9.
Switzerland	366.	Mogolo	366.
Depaarl	361.	Motloulela	361.
Wismar	38.	Ledingwe	38.
Shwerin	375.	Leweng la Lebeeya	375.
Spitzkop	171.	Magopheng	171.
Schoornoord	311.	Peetsa	311.
Rooibok Laagt	386.	Tsweetlane	386.

Ka thuto ya mangwalô Bopedi

Naa thuto ya mangwalô e bjang lehono Bopedi? Thuto ya mangwalô e bonagala gabotse mo setšhabeng, gomme go kgonthisa phetogo e kgolo. Dikolo tša bana di agilwe basimanyana le basetsana ba tsêna ka mafolofolo.

Sekolo se segolo ke "Jane Furse Secondary School". Banyanana ba sôna ke Sekhukhune II School, Mankipane, Nkwane le Schoonoord Public School. Go na le tše dingwe di sa rutago go fihlêla puku ya bohano. Go na le gape kholofêlo gore tišô ya sekolo sa setšhaba se tla agiwa ka bjako "mme se tla bitšwa Lepelle Bapedi Tribal School mo mobung wa "Trust". Ga ele ka Efangedi, e na le maatla le yona; gomme mokgwa o sa kgahlišego mo Sekhukhuneland ke wa maroga (nyêfelo ya dimelô tša setho) ga dikôma tša banna le basadi di bolla; bjale gê, nke dikgoši di kabe di fediša segaditšong sekhwi gobane mehla ekhwi ke ya tšwelopele go mefapo ka moka ya lefase. Dikêrêkê tše kgolo tša Efangedi fano Bopedi šidi:-

- (1) Berlin Mission Society.
- (2) Methodist Church of South Africa.
- (3) Church of England.
- (4) Bapedi L Church of South Africa.
- (5) African Methodist Episcopal Church.
- (6) Dutch Reformed Church.
- (7) Roman Catholic Church.

Dikêrêkê tše di na le thušo ya borapedi malebana le mangwalô a makgêthwa a Mophološi Jesus Kristus. Tše dingwe ga se tša ngwala fa ka baka la go se tsebalêgê maêmo a tsôna.

19 Araba diputšišō tše:-

- (1) Naa keng se holofetšang latlêgō ya thutō Bopedi lehono?
- (2) Ke sefe sekolo se segolo fano ga Sekhukhune?
- (3) Ke dife dikolo tše latêlang? Mphē maina a tšona.
- (4) Naa Sekhukhune II ke mang?
- (5) A Mankopane ke leina la mang?
- (6) Afa efangedi e ya kgahlisa fano Bopedi?
- (7) Keng se nyamišang fa ga Sekhukhune?
- (8) Ngwala ana o bolêlê dikêrêkê tše tsebêgago ka kudu fa Sekhukhuneland?
- (9) Naa lebaka keng tše dingwê di sa ngwalwa fa pukung ekhwi?

Ba ka se le bale ditlogolwana tša Maroteng.

Ditlogolwana tša Bapedi lehono le mehlang e tlogo ba ka seke ba lebala mehola e dirilweng ke bahlomphegi ba:-
Morêna C. L. Harries "Native Sub-Commissioner" Sekhukhuneland ka go ngwala puku e bitšwago "Notes on Sepedi Laws and Customs".
Gomme yona lehono e ka bitšwa kutullô ya tšewe e bego e le khupamarama gobane ka moka di nyapollwa ke thutô ya mangwalô.
Gape-gape go lebugiwa "Major. D. R. Hunt. Sub-Native Commissioner", ka go re ngwalêla "An account of the Bapedi", yewe e ilego ya gatišwa gape ka 1931.

Go lebugiwa Bolokwana bja go ngwalwa ke Mokgômana Daniel M. R. Phala go re tlogêlêla dithêto tša bo-Rrawešu elego "Kgomo A Tshwa". Dipuku tše tša bahlomphegi di na le mohola o mogolo ge di ka se timêle; gobane di ka timêlêla tsebo ya setšhaba e tla hwêlêla, ke gore Bolokwane bo ile go sa boweng! Lehumo la setšhaba ke Tiragalô "History".

A bana ba arabe diputšišô šidi:-

- (1) Naa o kile wa bala puku ya Morêna Harries?
- (2) Mohola wa puku ya Morêna Hunt. keng?
- (3) Bjale ka wêna o le Morêna Mahlagaume, ga o rêta serêto se, o kwa eng kgopolong ya gago?
- (4) Naa gaeba gore dirêto tše di a timêlêla o bona ekaba mohola mo setšhabeng?
- (5) Bjale gêemphê kgopolo ya gago mabapi le tšona?
- (6) Naa lehumo la setšhaba keng?

Kgoši o bewa setulo Maroteng.

Morwamotshe Sekhukhune Morwamotshe o dula setulo sa tatagwê ka 1945. Morêna "F. W. Joubert" (Native Commissioner) o mo tlišeditše mabohlatse a Mmušô a dikahlolô. Kgoši o swarêla ngwana wa mogolwane wa mohu Thulare. Eitše ka baka la ga mohumagadi Lekgolane Thulare a biditšwe badimong a se na ngwana wa lesogana, ke ge Bapedi ba hlôpha dikgomo go nyala seyantlô kuwa ga Nkadimeng elego mosêtsana Mankopodi gore yêna o tla bêlêga sešana sa tlatswa sa Marota. Gomme seyantlô Matiyakathôka ga a swane le kgomo tša mokgobo, aowa; e fo ba mmalwa go phêtha segolo-golo le Sepedi. Kgoši Morwamotshe Sekhukhune o bolotša mphathô wa Madima 1951 (Masweni) wa Malekutu Thulare. Ngwana yo ke wa lapa la bobedi la Thulare.

Ke Madima a Tšate a kuwa gae Mogokgomeng. Dikgaitšedi ke Lekgolane le Tlakale.

Araba diputšišô tše kopana šidi:-

- (1) Kgoši Morwamotshe ke motlogolo wa mang?
- (2) Ke mang yo a go tliša bohlatse bja dikahlolô?
- (3) Naa sešana sa tlatswa se gôna ka lapeng la mohumagadi Lekgolane (Marotobale)?
- (4) Mpotše matiya-ka-thôka ke eng ka Sesotho.
- (5) Kgoši ga dutše setulo o hlagiša mang?
- (6) Naa ke ka ngwaga ofe?

Ke eng Lebônê ka Sepedi?

Lebônê ka Sehlakwana ke mothepa yo a nyalwang ke motse wa setšhaba ana setšhabana se dirang kgwêrano le Bapedi gore go se be phapang magareng a sôna le setšhaba se segolo. Lebônê le nyalwa ka dikgomo tša mokgobo, gomme mosadi yo o bitšwa lebônê; ke yêna a tswalang kgoši ana kgošana ya selete sewe. Mohlang mohumagadi a tsêna bogadi mellô e a tingwa. E tlore ga a gorogile, ke gôna ba motse ba tlo ya ba gokola magalana ka lapeng la mošate. Sekhwi ke go laetša ba leagô gore lehono mong lešaku o fihlile. Mokgwa yo o dirwa go bohle bakhu:-

Marota, Batau, Bakwêna, Bakgaga, Baphuthi, Bakoni, Batlou, Barôka, Banareng, Baphiri le Batšhweneng. Mokgwa okhu o šupa gore mohumagadi wa matiya-ka-thôka a mokgobo a hlomphiwe ka bophara ke bohle ba motse owe a tsenego go ôna; gape ke mohola o mongwê owe Bapedi ba Sekhukhuneland ba nago le boikgantšhê le tebogô ka ôna. Naa Marota ke go reng? Ke gore mohuta wa kgang le bogale le bošoro marumong. Khuduthamaga e re: "Diboba tša mohlaka di longwa di itomêla. Ga re ile go hwa, re ila go fenywa; re yêna segalagala sa marumô. Re Bahlakô ba Ra-Phôgôlê a Ngwato le Bauba".

Motse ga o se wa nyala lebônê, bogoši ana bogošana bja ôna Bapedi ga ba o hlôkômele gore ke bogoši, aowa, e foba motse wa barwa mokêtê.

Araba diputšišô tše ka bokopana:-

- (1) Naa Lebônê ke eng?
- (2) Ke eng mohola wa lona?
- (3) Mpotše ka nyalo ya lebônê.
- (4) Go dirwang ga lebônê le tsêna bogadi?
- (5) Elego mokgobo ke eng?
- (6) Khuduthamaga e re Bapedi ke eng?

Tša manyalo a Sepedi.

Naa manyalo a Sepedi a sepediswa ka mokgwa ofe? Ga morwa wa Ramaube a kgahlane le morwedi wa morena Kgagudi gomme ditaba tša tošano di fedile magareng a lesogana le kgarebê.

Lesogana le tla sêbêla batswadi gore ke kgahlane le morwedi wa morena Kgagudi. Gomme ge batswadi ba hwetsa go se na bosodi, gona ditaba di ka sepediswa ka monna e mongwe wa leloko. Gomme ge Raditsela a feditše, bjale mošate o tlo begelwa gore "morwa mokgalabjwe Ramaube o bone mmutla o letše". Bjale tona-kgolo e tla re: "O bone kae?" Morumiwa a re: "O bone ka makgoleng ke morwedi wa Kgagudi Sekwati, gomme lehono mabêlê ba êna.

Mohlang dithabišo tša lenyalo di phethegile matiya-ka-thôka a tšena gomme ga go galetšwe bjale bakgonyana ba hubaditšwe go tla tšwa sebegô sa kgoši, elego meêta ya bjala le nama ya lehlakori. Gomme ge monyalêlwa a ka phôša tšwe o hwetšwa molato wa go lefišwa kgomo ya lenaka. Sewe ke molao le mokgwa wa Serota.

A nke o re hlathollêlê tšô ya Sepedi ka botlalo. Aowa, ditšô di gararo:- (1) Lesogana ka noši le ka loša mothepa gomme la begêla batswadi, mohlomong ba dumêla ana go gana morwedi wa semanya-manyane, (2) go lošetšwa ke batswadi gona lesogana ga a na boikarabêlô, (3) Ngwana-malome ka go iša pò, ana ngwana Rakgadi. Mekgwa ekhwi, setšhaba sa Bapedi, e sa dirišwa ka kudi le mehleng ya lehono. Ngwana ga a itirele boithatêlô kantlê le thatô ya batswadi.

24 Araba diputšišō šidi:-

- (1) Ntaudišetše tshapidišō ya manyalō a Sepedi ka botlalo a reng?
- (2) Mathōmō a ditaba ke mang?
- (3) Naa ga go begwa mošatē re reng?
- (4) Tona-kgolo o reng ga a fetola?
- (5) Ke eng se fiwang kgoši se monyanya?
- (6) Go dirēgang ga monyalēlwa a phošetše go se se ntšhē dibegēlō tša kgoši?
- (7) A nke o nkanēgēlō ka tōšō tše tharo. Naa di a go kgahla?
- (8) A ke mohola ga ngwana a sa itirele boithatēlō?
- (9) Bjale bolēla ka kgopolo ya gago, gobane baswana ba re Mapelo o ja serati, wene o reng?

Baruti ba rapêlêla Setšhaba Tšhegogatsô.

Ka: Moruti Nathaniel K. Phala.

I

Seetša sa dietša.

A o tllile bjalo mo lefaseng?

Go re tšhela ka mahlasedi a dietša? (DC)

Rena le bana ka moka. (DC)

Amene! Amene! Amene!

Alelujah Amene.

Ka: Moruti Edward M. E. Motubatsi.

I.

Bapedi ba ditshwenyegong.

Ba go rapêlê Modimo.

Le Bakoni ba go tsebe.

Jehofa Modimo wa rena.

II.

Jehofa o re rometše - Pheko ya

Dibe tša rena ke Jesus a re

Phološitseng ka madi

A faletseng sefapanong.

III.

Kamoka mehuta ya lefase

E tlo tliša tirô tša bôna

Le ba dirileng tša bokgôpô

Le Difoka tša bahlabani ba gago.

Kgêthô ya bodiši bja Dinaga.

Ka ngwaga wa 1926 kgoši Sekhukhune II le kgôrô ya borêna bja Bapedi gore dinaga tša bodikêla tšatši bja Geluks Location di rekilwe go ile gwa kgethiwa:-

- (1) Simon R. M. Sekhukhune go diša Loopspruit No. 41.
- (2) Matsebe B. Sekhukhune " " Drakenstein No. 31.
- (3) Zakaria M. P. Makgala " " Vooruitzicht No. 30.
- (4) Kgobalale Sekhukhune " " Kanaan No. 32.

Mokgalabjwe Kgobalale ga se a ke a eya fa Kanaan 32. O gannê ka go itshwerêlêla ka bopôlisa. O hê a dumêla fêla pelo e sa rate. Dinaga tše di mo tikologong ya "Nebo area". Bjale ke ge a ikgêthêla "Depaarl No. 361, Lydenburg district.

Kgoši Morwamotshe Sekhukhune o bôna pôtêgô ya morena Z. M. P. Makgata ka 1952. A neelwa bodiši bja Drakenstein 31. Ka 1954 Titus Mohlala o neilwe go diša Winnarshoek No. 349. Ka 1952 kgošana Lobang Mahlopi Kgaphola o neilwe go diša Kanaan No. 32.

Mo Winnarshoek ke fa morwedi wa Kgobalale a nyetšwego ke baMohlala go ba Lebônê. Kgoši Patlake S. N. Phasha o ekeletšwa go diša naga ya Jagdlust No. 333 ka 1954. Ka bala bontšhi bja batho ba gagwe mo ntshe.

Dinaga kuwa bohlabana-tšatši bjwa (bja) Leolo ga di hlamasêgê, gobane di rekilwe mo go tšôna go dutše bôna bareki, gore batho ba lefago polokêlô ya setšhaba sa Bapedi (bôna Kgaoganyô VIII) gape batho bawe ke bôna dikgoši le dikgošana ka tlase go morena e mogolo wa setšhaba sa Bapedi.

27 Araba diputšišō šidi:-

- (1) Kgoši Sekhukhune II o dirileng ka 1926?
- (2) Naa e bile banna ba bakae?
- (3) Maina a bōna ke bomang?
- (4) A monna wa bonē o be a rereša go dumeleng kgēthō ya gagwē fawe?
- (5) O ka mpha lebaka gore ebe ele eng?
- (6) Naa yōna ka morago o ile a e kgēthāla kae ana naga efe ka leina?
- (7) Naa naga ya Kanan No. 32 e ile ya kgēthālwa mang, neng?
- (8) Naa e be e le ka pušō ya mang?
- (9) A modišana wa Diphlane ke mang?
- (10) Naa go dula morwedi wa mang fawe?
- (11) Ke ba ga kae tšhabana sewe?
- (12) Naa Potlake ana Masenyeletše o neetšwe efe naga gape goba kekeletšō?
- (13) Naa ke ka baka lang?
- (14) Leina la yōna ka Sesotho ke eng?

Mo phagamong ya Bogoši bja gago. Tumedišo ya Kamogêlô.

Ka kgoši Sekhukhune II "City Pretoria 1925". Mo sebakeng sa marêna a bohlabá-tšatši le mo gare ga ba bodikela, le batho ka moka ba lego mo, nna ke tlohmpô ke a go amogêla kgoši, mo magareng a rena, gomme re go neêla lethabô la dipelo tša rena; mme re hweditše tshwanêlô ya go gahlana le wene ka sefahlôgô le sefahlôgô. Re kwa bchloko kgoši, ge re sa fumana lebake la go go amogêla mo metseng ya rena kgoši; mo re ka kgobokanang ka dikete-kete go go neêla kinamêlô kgoši! Gomme ka baka la bokopana bja leêtô la gago mo lefaseng le, go dirile gore go se kgônêgê kgoši. Bjale re tla gomêla magaeng a rena kgoši! Mowe re tla gaša lentšu mo baneng ba rena gore re bone, le go kôpana le go bolêla morwa e mogolo wa kgoši e kgolo ya rena, King George V. Gomme re kgopêla mo go wene, mo bogolong bja bogoši bja gago go amogêla ditumedišo tša kgobokanô e nyenyane ye. E be tumedišo ya batho ba ka moka ba bohlabêla, gare le bodikêla bja Transvaal. Re go hlologêlêla leêtô le lebotse la lethabô kgoši, gomme re a go kgopêla kgoši go isa ditumedišo tša rena tša boikôkôbetšo go Kgoši e kgolo, tšewe di tšwago go rena bahlanka ba gago kgoši!

"Thôbêla Morêna Sebata".

go Prince of Wales 1925.

La balwa mo pepeneneng fa Tshwane "City Pretoria". 1925.

Lengwalô la Kamogêlô ya Ngwana wa Morêna e mogolo H.R.H.

Prince George.

Le newang ke Morêna Sekhukhune II.

Go Motlôtlegi Ngwana wa Morêna e mogolo.

Mo ngwageng wa 1925 ke bile le mahlatse ka hwetša tokêlô ya goba Seboledi sa Marêna le ditšhaba tša kuwa bohlabane-tšatši le bodikêla-tšatši go Transvaal mo kamogelông Mogolo ewe a ratêgago elego Mophagamedi "Prince of Wales", makgatheng a rena le go mo tsebisa ge re le batho ba nago le boikôkôbetšô ka tlase go Morêna e mogolo - tatago - mohlomphegi Morêna George wa bohano. Gomme lehono ke sa na le boithôrišô bjale ka pele goba le hlômphô ekhwi, le boikôkôbetšô ka therešô.

Re na le tebogô e kgolo goba le lebaka lekhwi la go kôpana le morwa e mongwê wa mohlomphegi Morêna, gomme re bônane le yêna ka difaklôgô. Gomme manyami fêla mo go nna, ke gore leêtô la gago e se le letolele ka kudu gore o be le sebaka sa go êtêla mo mogaeng a rena, elego mo re ka kgônago go ka amogêla le go go dumediša ka mekgwa ya rena ya batho ba Baso, bjale ka morwa wa Morêna e mogolo. Ke kwa ge o ka seke wa bowêla gae "England" ka tsela ewe o tlilego ka yôna, eupja o tla tšea ka ya go lebanya Letsweta godimo ga lefase la Afrika, mo o tlang go sepela o bôna tše di go makatšago. Gomme re kôpane ka Moya o le mong. Re go rapêlêla leêtô la katlêgô, mme o be o fihlê gae ka khutšô. Ke fetša ka go kgopêla ka tihômphô gore o fihlišê ditumedišô tša rena tša boikôkôbetšô go Tau-kgolo, mohlomphegi Morêna. Rena setšhaba sa gago se Seso.

Kamogêlô ya kgoši Maila go fenywa, George VI. ka Sekhukhune II.

Le badilwe pepeneng fa Tshwane a Mamelodi.

City Pretoria.

Kgaoganyo XIX.

Mabonê, Dikgadi, Nyalanô le Mohola: ke'ng?

Ekhwi ke taudišo e nngwê e kgolo gomme seithuti se hlôkômêlê gore Baswana khupamarama tša bona di na le mohola, eupja baswa ba tla senya. Mabonê ke gore dikgoši ke mohola o mogolo gore bana ba setšhaba sa Bapedi ba be le tsebô mabapi le nyalanô ya bogoši le dikgošana ana dikgoši tša metse ka moka ya tikologô ya Sekhukhuneland.

Mohlomong putšišo e tla re go seithuti: "A nke o mpotše gore naa o tsebang ka dikgadi?"

Lemoga:-

- (1) Ngwanamohube, kgaitšedi ya Malekutu Thulare o nyetšwe ke Tshelane Ramphelane Nkadimeng. Gôna ke ge kgoši Thulare I a sa phela; e kaba ka 1819 kuwa Mogokgomeng gae Tubatse.
- (2) Diphale, kgaitšedi ya Sekhukhune I o nyalwa ga Nkadimeng ke Tshelane gomme kgoši ye e ile ya bolawa ke ntwala ya Motsilikatse "Impi" pele ga phalalô.
- (3) Mapetle, morwedi wa Sekwati I, kgaitšedi ya Kgwêrane o nyalwa ke kgoši Phaswane Nkadimeng gomme a tswala Ramphelane.
- (4) Ngwanamohube, morwedi wa Morwamotshe II o nyalwa ke Ramphelane Phaswane. O tswetše Phaswane; o sa tsêna sekolo (1953).
- (5) Makobokele, kgaitšedi ya Thulare I o nyalwa ke kgoši Mmutle Mphahlêla, gomme mohumagadi yo a hlôkêga, bjale Bakgaga ba bowa ba nyala Manyaku gape, ba nyala Ngwanamohube, morwedi wa Sekhukhune I, kgaitšedi ya Morwamotshe II.
- (6) Manyaku, kgaitšedi ya Sekhukhune II o nyalwa ke kgoši Phatudi Mphahlêla. Eupja o hlôkafetše a se a, ba le sešana sa tlatswa. Ditaba di sa eme le lehona (1953).

- p.31 (7) Tekanang, kgaitšedi ya Sekhukhune I o nyalwa ke kgoši Molamomoso Mampuru wa Magakala, tatago Legadimane.
- (8) Ngwanamohube, kgaitšedi ya Morwamotshe II o nyalwa ke kgoši Legadimane gōna Magakala. O tswala kgoši Ntwampe.
- (9) Mpetshe, morwedi wa Sekhukhune II o nyalwa ke kgoši Ntwampe Legadimane, gomme kgarebe ye e hlōkafetše e se na ngwana.
- (10) Kgoši Ntwampe o buile seyantlō; o neilwe Diphale monyanana wa Mpetshe. E sale morwedi wa kgoši Sekhukhune II. Ke dikgaitšedi tša Thulare le kgoši Morwamotshe lehono elego yēna morēna e mogolo wa setšhaba sa Bapedi. (1945)
- (11) Khudu, morwedi wa Malekutu Thulare I o nyetšwe ke kgoši Mabowe Sekgathume Masemola.
- (12) Tlakale, morwedi wa Sekhukhune I, kgaitšedi ya Bokgobelo Sekhukhune o nyalwa ke Tsêkê Mabowe Masemola.
- (13) Diphale, morwedi wa Morwamotshe II o nyalwa ke kgoši Mabowe Tsêkê Masemola.
- (14) Mookoane, morwedi wa Malekutu Thulare I o nyalwa ke kgoši Nkgonyeletše Mashabela.
- (15) Le Maakopi, kgaitšedi ya Kgobalale Sekhukhune o nyalwa ke Phaswane Mashabela.
- (16) Lekgolane, kgaitšedi ya Kgagudi, morwa Sekhukhune I o nyalwa ke kgoši Shikwane Matlala, gomme o tswala kgoši Maserumule Matlala.
- (17) Tekanang, kgaitšedi ya Bokgobelo Sekhukhune o nyalwa ke kgoši Maserumule Matlala.
- (18) Tlakale, morwedi wa Bokgobelo Sekhukhune o nyalwa ke kgoši Frank Shikwane M. Matlala.
- (19) Lephoula kgaitšedi ya Kgagudi Sekwati o nyetšwe ke kgošana Kabu Makgeru.
- (20) Mpelegeng, morwedi wa Kgagudi Sekwati o nyetšwe ke kgošana Sefōgōle Kabu Makgeru.

- p.31 (21) Lephoula morwedi wa Morwamotshe I, kgaitšedi ya
p.32 Thulare I o nyetšwe ke kgošana Shorwane Maepa.
- (22) Mošane, kgaitšedi ya Mahlagaume Sekwati o nyetšwe ke kgoši Kgooboko Phasha.
- (23) Gape Phokwane Phasha a nyala Mošiane, gomme a hlōka sešana sa tlatšwa. Ke ge Baphuthi ba etla gape go tsoma tlhatswadinōka. Ba fiwa mothepa Mante morwedi wa kgoši Sekhukhune II. Yēna ke kgaitšedi ya Kgolane le Kgoloko Sekhukhune. Mothepa yo o tlogetše lesogana, Kgooboko, le sa tsena sekolo (1952) mo Sekhukhune II "School".
- (24) Victoria Thorometšane, morwedi wa kgoši Sekhukhune II, kgaitšedi ya Thulare le Morwamotshe elego kgoši ya Bapedi lehono o nyalwa ke kgošana Johannes Michael Dinkwanyane.
- (25) Thorometšane, morwedi wa Sekhukhune I o nyetšwe ke kgoši Masenyeletše Phasha; a tswala Nkwane, gomme yēna a tswala kgoši Potlake yo a bušago lehono (1952).
- (26) Tekanang, morwedi wa Legadimane Morwamotshe ka kgorong ya Makweng o nyalwa ke kgoši Potlake N. Phasha. (1949)
- (27) Mamarinyane, morwedi wa Sekhukhune I a nyalwa ke kgoši Molōkē Nchabeleng. A tswala Kōmane yo a bušago lehono (1950).
- (28) Mareketle, morwedi wa Sekhukhune II o nyetšwe ke Kōmane Molōkē.
- (29) Kgoši Mankopane Nchabeleng o nyetše Tlakale, morwedi wa Sekhukhune I. Ke kgaitšedi ya Ngwanatsomane Sekwati ka Mabjaneng, gomme a tswala Kōmane.
- (30) Mante, kgaitšedi ya Kgoloko Morwamotshe o nyetšwe ke kgoši Kōmane; a tswala Mankopane.
- (31) Sefora Ntepane, morwedi wa Sekhukhune II, kgaitšedi ya Motodi o nyalwa ke kgoši Mankopane Kōmane Nchabeleng yo a bušago lehono. (1950)

- p.33 (32) Satsopa, morwedi wa Sekhukhune II o nyetšwe ke kgošana Moswatse Maisela. Mothepa yo ke kgaitšedi ya Sebope Sekhukhune.
- (33) Serotele, morwedi wa Sekhukhune I o nyetšwe ke kgošana Malakeng Ratau, a tswala Sepêkê.
- (34) Gomme Sepêkê Malakeng Ratau le yêna a tla a nyala mothepa Serotele Sekhukhune II.
- (35) Mokweng, morwedi wa Sekhukhune I a nyalwa ke kgošana Rantsweng. A tswala Lehwelere.
- (36) Mpelegeng, kgaitšedi ya Sebase Morwamotshe a nyalwa ke kgošana Lehwelere, gomme yo o hlôka thari, lehono ba nyetše Diphale, morwedi wa Sebase Morwamotshe, kgaitšedi ya Ramphelane Sebase Morwamotshe ka (1933).
- (37) Mpilo, morwedi wa Sekhukhune I, kgaitšedi ya Serabi a nyalwa ke kgošana Mahlopi Kgaphola. A tswala Lobang. Gomme mohumagadi yo ga a sa phele. (1955)
- (38) Bjale kgošana Lobang Mahlopi o nyetše Ngwanamohube, morwedi wa Phathudi Morwamotshe Sekhukhune. Mothepa yo ke kgaitšedi ya Segwarinle le Tsêkê Phathudi Morwamotshe. Tsêkê Phathudi o na le mphô ya medirô ya diatla. O tseba go bêtla motho ka kwata le go dira diêta kantlê ga thutô ya sekolo.
- (39) Tlakale, morwedi wa Morwamotshe II, kgaitšedi ya Molomo o nyalwa ke kgošana Tshoša Mosana.
- (40) Sebotse, morwedi wa Sekhukhune I, kgaitšedi ya Kgwerane o nyetšwe ke Monampane Mampuru ka Mathibeng. A tswala Moepadira.
- (41) Gomme kgošana Moepadira o nyetše Pelepele, morwedi wa Kgwerane Sekwati.
- (42) Lešidi, morwedi wa Phathudi o nyalwa ke kgošana Matsupe Maila. Mothepa yo ke kgaitšedi ya Mamogudi Phathudi.
- (43) Mante, morwedi wa Morwamotshe II, kgaitšedi ya Moruthanyane o nyetšwe ke Tshwane Maila.

- p.34 (44) Mampe, morwedi wa Morwamotshe II, kgaitšedi ya Nyaku o nyetšwe ke kgošana Mafsiakgomo Selepe.
- (45) Mošiane, morwedi wa Sekhukhune II, kgaitšedi ya Tswaledi o nyetšwe ke kgošana Lefakgomo Selepe.
- (46) Lekgala, morwedi wa Sepadi Sekhukhune o nyetšwe ke kgošana Makgalanôô Phasha. Mosetsana yo ke kgaitšedi ya Motubatse Sepadi.
- (47) Mpelegeng, morwedi wa Sekwati I o nyalwa ga Photo Moloi. A tswala Dikwetše.
- (48) Dikwetše a nyala Mošiane, morwedi wa Kgoloko Sekwati.
- (49) Maakopi, morwedi wa Sekhukhune II o nyetšwe ke kgošana Ntwampe Kgwête.
- (50) Seanegô Magosebô, morwedi wa Sekhukhune I o nyetšwe ga Masha ke Lengwai Masha. A tswala Makopole P. Masha.
- (51) Mante, morwedi wa Sekhukhune II, kgaitšedi ya Phethedi le Sekwati o nyetšwe ke Makopole P. Masha.
- (52) Makgatutu, morwedi wa Sekwati I a nyalwa ke kgošana Sengangwe gomme a tswala kgošana Magomarêle Maphopha.
- (53) Bjale kgošana Magomarêle a nyala kgarebe Ngwanamadimo, morwedi wa Sekhukhune I.
- (54) Seilego, morwedi wa Morewane Sekwati a nyalwa ke kgošana Ditlhakaneng Mogashwa; a tswala Makgalaborwa.
- (55) Lešidi, morwedi wa Morwamotshe II, kgaitšedi ya Simon Rantobeng le Mpjamaleka Morwamotshe o nyetšwe ke Molôô Mphahlela Maloma. A tswala Ben Maloma.
- (56) Mankopodi, morwedi wa Mpjamaleka, kgaitšedi ya Mašabagole le Marisane Mpjamaleka o nyetšwe ga Rakgadi ke morwa Ben Maloma.
- (57) Kogolakae, morwedi wa Moruthane Sekhukhune, kgaitšedi ya Motubatse le Mabatane le Mokiri o nyetšwe ga Mašiši ke kgošana Makgamathi.

- p.35 (58) Makgotleng, morwedi wa Nyaku Morwamotshe o nyetšwe ke kgošana Jan Lekêntle Mohlala.
- (59) Megôkgô, morwedi wa Maphoto Sekwati o nyalwa ke Nkwane Malekana. A tswala Mampuru gomme kgarebe ye e be e ile seyantlô.
- (60) Ngwanatheko, Sekwati Tsêkê o nyetšwe ke Mampuru Malekana.
- (61) Mphatšeng Matshi o nyala morwedi wa Matsebe Bokgobelo. Leina la kgarebe ke Ngwanatheko, eupja ga a na kgaitšedi.
- (62) Mante, morwedi wa Kgobalale Sekhukhune, kgaitšedi ya Dinkwanyane o nyetšwe ke morêna Mathume Mohlala.
- (63) Ngwanakgano, morwedi wa Morwamotshe II o nyetšwe ga Phetla ke Segopotše Phetla. Yêna ke kgaitšedi ya Mokgoneng.
- (64) Digoke, morwedi wa Malekutu o nyetšwe ke BaMohlala ba lego Mamone.
- (65) Moseta, morwedi wa Selatole Sekwati o nyetšwe ke Ramaube Sethe Ramaube kuwa "Middelburg Tvl."
- (66) Mabuke, morwedi wa Seraki o nyetšwe ke Malekutu Seraki Makgeru. Gomme kgarebe ye ke kgaitšedi ya Mahlagaume Seraki. (1951)
- (67) Selekeng, morwedi wa Sekhukhune I o nyetšwe ga Phahlamohlake (Phahlamohlake)
- (68) Mamatime, morwedi wa Kgoloko o nyetšwe ga Rantho ke kgošana S. Ngwanatsomane.
- (69) Tlakale, morwedi wa Sekhukhune II, kgaitšedi ya Malekutu o nyetšwe ke Mahlabaphôkô Maisela.
- (70) Manyaku, morwedi wa Kgagudi M. Sekhukhune o nyetšwe ke kgošana Kabu Seroka. Kgarebe ye ke kgaitšedi ya Phathudi Kgagudi.
- (71) Mamogale, morwedi wa Nyaku Morwamotshe o nyetšwe ke kgošana Mpetle Radingwana ka (1922).
- (72) Mošiane, morwedi wa Tenyane Morwamotshe o nyetšwe ga Mathabatha ke kgaitšedi ya Leseilane.

p.36 Araba diputšišô šidi:-

- (1) Naa wena ka kgopolo ya gago o bôna gore mangwalô a kamogêlô ya bana ba mošate wa "England" a na le mohola setšhabeng sa Bapedi?
- (2) Wene neêla kgopolô ya gago gore ebe ele ka baka la eng ga kgošî Sekhukhune II a neêlwa tlhômphô ekhwi?
- (3) A dikgošî tša kuwa "England" di mo tsebile ka mang sebakeng sa eng?
- (4) Bjaleka ga o badile tša Maroteng, dikgadi tše di nyetšwego mešate le mešatana, a palô ya tšôna ke ye kae?
- (5) Neêla kgopolô ya gago gore a e be ele leago ana boradia ka Mabônê?
- (6) Naa o gôna motho yo a ka agago ngwakô kantlê le dikôkwane?
- (7) Neêla tlhaologanyô ya gago gore naa Bapedi ba be ba le thibamong?
- (8) Naa mehleng ya 1810 Bapedi ba be ba na le tsebô ya mangwalô?
- (9) Afa diputšišô tše di kwana le sewe o se badilego ka kuwa moragô?

Eritšitše polokêlô ya setšhaba sa Bapedi, ka pitsô ye e bego e dutše ka la 29 May - Mopitlo 1953, e ukametšwe ke morêna R. C. Durns "Native Commissioner" Sekhukhuneland.

Pitsô ekhwi ya tlang ka dikobô e be e kôpanetše fa kgorong ya mošate wa Marota ka la 29th May 1953. Ditaba "Agenda" šidi:-

- (1) Polokêlô ya setšhaba sa Bapedi gore e emišwê setšhaba se lapile.
- (2) Le gôna re tshwenywa ke maphodisa, gape le re dinaga di fedile. Gomme kôpanô ya banna ba fetago (500) gwa kwala legowa la tumêlêlanô gore lekgethô lekhwi le êmê go fihlêla go kwiwa naga ye e ka rekišwago. "Native Commissioner" a re: "Kerle kwelê, gomme tsebang gore lehono sekhwameng sa lena go na le £7,000 ye šetšego.

Pitsô ya šikinya gore makgêthô a bahiri mo dinageng tše rekilweng tša bodikêla-tšatši ka moka tšhalete ya tšôna e be ya go fêpa kgoši Morwamotshe Sekhukhune.

Gôna Native Commissioner a re: "ke dumêla mantšu a lena, le kwanô ya lena. Gomme ke tla bowêla moragô kantorong yaka go dira setlamô "Resolution" gomme dikgoši le dihlatse ba tlê ba saene, ka morago ga matsatši a lesome (10 days). Ke leboga kgoši Morwamotshe Sekhukhune. Šalang gabotse" Morêna! ka 3 p.m.

Kgaoganyê XXI.

Bommago dikgoši tša Maroteng.

Mohlomong tiragalô e ka timêla, gomme putsišô ya ba gôna gore naa bommago dikgoši tša Bapedi ke bomang? Temana ekhwi ke kgôrôro gomme phetolô e re:-

- (1) Mmago Thulare I ke Leminane, morwedi wa Morêna Malebatše Mphela; ke babina Phiri.
- (2) Mmago Sekwati I ke Mpilo, morwedi wa Mphaka Mafiri; ke babina Senlong, ba re 'ke noko ya bogwaša ya bja Phakana a Dimo'.
- (3) Mmago Sekhukhune I ke Thorometšane, kgaitšedi ya mokgômana Nyaku Phala. Ke mmina noko ya Monlake ke wa Maroteng.
- (4) Mmago Sekhukhune II ke Thorometšane, morwedi wa kgoši Mmutle Mphahlela. Ke babina Kgaga.
- (5) Mmago Thulare II ke Leganabatho Matsobane Mphahlela. Ke mmina kgaga, ke kgaitšedi ya kgoši Phatudi Mphahlela.
- (6) Mmago Morwamotshe II ke Lekgolane, morwedi wa Malekutu I. Ke mmina noko ya Monlake. Ke Lerota.

Hlôkômêla:- Diputšišô di ikarabile ka botsôna. Ke bôna bawe borêna bja Bapedi bo nlotšwego ke bôna, ôna mahumagadi aô.

Lebônê (73) Ntepane, morwedi wa Phaswane Morwamotshe o nyetšwe ke kgoši Morewane Riba.

(74) Tlakale, morwedi wa Morwamotshe Sekhukhune o nyetšwe ke kgoši Mahlagaume Makofane (1957) AD.

Etšwa Kgaoganyo XIX Mabônê.

Khuduthamaga ka Sekolo sa Manswalō.

Ka la 18 Mosegamanye - July 1953, kōpanō ya Matona le dikgōrō tša Maroteng e be e kōpanetše mo Sekhukhune II "School", gomme modiro wa bulwa ka thapêlō ke moruti E.M.F. Motubatsi. Kgošana Ben M. Sekhukhune a le sebakeng sa kgoši Morwamotshe. Morēna E. S. Makgata "Principal" a le setulong.

Tona-kgolo J.M.M. Sekhukhune a ēma a anēga se go kōpanetšwego go kwiwa le go bōnwa. Modula-setulo a phenya puku a bala ka moka maina gomme gwa hwetšwa a kwana le tšhalete. Bjale a begēla gore tšhalete ye a tsenego ke makgolo a mabedi le masome a seelago le pontō tše pedi le lesome le mašelong a mabedi (£262: 12: 0) ka sekhwameng sa Ramatlōtlō.

Tona-kgolo ya hlagiša £31: 0: 0 e bego e sale diatleng tša gaewē. Yare ka morago ga dipoledišanō, gwa laêlwa gore Khuduthamaga e kōpanêlê leina la phagamišō ya sekolo sekhu; gape le go iša tšhalete polokelong kgorong ya "Native Commissioner" ya Sekhukhuneland.

Khuduthamaga ekhwi, e te e le banna ba masome a seelago (60), gomme kgōrōrō ya tswalêlwa ka 2:30 p.m.

Go kgethilwe tšiši ba tšhalete šiba:-

Kgošana James. M. Sekhukhune.

Tona-kgolo Jack. M.M. Sekhukhune.

Morēna Josiah T.S. Phala.

Morutišiši, Emmanuel S. Makgata. "Principal"

Sekhukhune II School,

Mohlaletse.

19Message.....47.

Go Dikgoši, Dikgošana le setšhaba sa Bapedi.

Ka Polokêlô ya setshaba.

Ke Morêna e mogolo, Morwamotshe Sekhukhune.

Sekhukhuneland Transvaal.

Go dikgoši, dikgošana le setšhaba sa Bapedi ka bophara, lena bana ba Thulare. "Ke le ngwalêla pampišana ekhwi gore e be bohlatse go lena ka moka le baneng ba lena mehleng e tlogo. Ke bolêla ka polokêlô ya setshaba sa Bapedi.

Tatane, mohu kgoši Sekhukhune II le Rangwane mohu kgošana Kgoloko Kgolane ba re tlogeletše modiro wa go lopolla setšhaba matsogong a bo-Radipolasa, gore monna ana lesogana mang le mang, re ikhunolle ka go neêla matsôgô a rena modirong okhu Bapedi! Baswana ba re 'feta kgošo o tseyê motho'. Dipolasa di a fêla, naa le tla iša kae ditlogolwana tša lena mehleng e tlogo? Ke a tseba gore pampišana ye e tla fihlêla le go batho ba dikgopolwana tše tshesanyana, gomme ba tla e gatikêla ka dinao.

Kganthe ga go mohola o fetago yôna go banna le basadi ba dikgopolo tša diphara; tsoga Kopedi! Naga ga e tswale, go tswala tša mmušo wa ôibatana.

Ke le ngwalêla ka kholofêlô le mokgwa wa segoši sa Sepedi gore badiši ba metse le metsana ba tla phutha sekhwama sé ka go hlôkômêla le raina a batho gomme ba tlišê ditšhalete kgorong ya "Native Commissioner". Ke re go lena hlwayang ditsêbê! Kgwedî ya Dibatsela - December 1948. Ke tlo leboga go bôna bothakga le bohlabani dipukung tša lena pele gaka le Ofising ya Komosasa ya Sekhukhuneland. Mokgoši wo o hlabiwê go fihlêla le go bana ba lena kuwa sekgoweng, o re:-

hlakudišang lefase la Bopedi gore go se ke gwa ba monna ana lesogana yo a ka pekwago morago. Naa le rata gore ditlogolwana tša lena e tle e be bagi ba meetsi le barobi ba dikgong?

961

K34/120

40

p.41

Bogoši le bogošana bja pušô ya Bapedi leono ke go dirišana le nna; go phološa le go namolêla setšhaba sa Thulare.

Magôrô ka moka atêlwang ke Leratô le tšhegofatšô ya Matswalô a Mopholuši le mahlatse boipsinong bja ngwaga o mofsa "1948."

Ka Dirêtô tša Banna.

Ke taba e sekôbô kudu e setšhaba se ka lahlêgêlwa ke mekgwa e mebotse ya seagabo bôna.

Bapedi ba na le dirêtô tša banna le basadi; le e maina a sa swane, eupja serêtô sôna se swane. Sidi tša banna fêla.

(1) Bauba.	(9) Borifa.
(2) Ngwato.	(10) Mmatzwe.
(3) Hlabirwa.	(11) Phahlane.
(4) Phaahlê.	(12) Kanyane.
(5) Phôgôlê.	(13) Nape.
(6) Dimo.	(14) Mphela.
(7) Mamorei.	(15) Seboladi.
(8) Gobêtsê.	(16) Modinê.
	(17) Marumu.

Ge motho e mongwe a sa tsebe serêtô sa e mongwe, ba gahlana ba sa tsebane dirêtô gorme tumedišanô ya bôna e foba: Tama Mchlakwana, Tau, Mokonî, Mookotse ana Tlou, Monarê, Motlôkwa ana Mokgaga! Fano Bopedi go dumediša motho ka leina ga se tlhômphô ya rena.

Re re ka botšopywa. Mkgwa wa rena re re Bauba a Hlabirwa ana Tama Ngwato! E mongwe a re Morêna Mphela!

E tloba mchola o mogolo le tlhômphanô ge barutiši ba dikolo ba tlwaetša diithuti mkgwa wa go hlômphana ka dirêtô tumedišanong le dipoledišanong baithuti fa bôna. Hlôkômêla gore tlhômphanô e fediša pefêlô mothong.

Ba reng basadi ge ba lebogana, le ge ba gahlana le go dumedišana ana ba dutše ba swere meretsi ya sesadi?

Tšekhu ke dirêtanò tša basadi gomme tlhathollo ya tšona e bothata ka kudu gobane ga re na "Dictionary", šidi:-

(1) Pheladi.	(28) Mologadi.
(2) Meta.	(29) Mogošadi.
(3) Kubjadi.	(30) Matladi.
(4) Sebutsi.	(31) Mogaleadi.
(5) Hlapogadi.	(32) Mošopjadi.
(6) Mahlako.	(33) Mogolatshadi.
(7) Morwešadi.	(34) Seregolê.
(8) Hunadi.	(35) Hlapjadi.
(9) Pebetsi.	(36) Phahlakwêna.
(10) Selogadi.	(37) Nôgane.
(11) Napogadi.	(38) Morwamadi.
(12) Npwatladi.	(39) Kgetša
(13) Ngwatomosadi.	(40) Mohlware.
(14) Mosebjadi.	(41) Mmotša.
(15) Modirwadi.	(42) Bodipadi.
(16) Pitšadi.	(43) Mohlôkwê.
(17) Ngwalehufa.	(44) Kgaladi.
(18) Seêbôgadi.	(45) Boreadi.
(19) Mohlôkwe.	(46) Meladi.
(20) Ngwatšana.	(47) Nareadi.
(21) Šatadi.	(48) Mohlapa.
(22) Seêbô.	(49) Ngwako.
(23) Moreteadi.	(50) Moreteaadi.
(24) Napjadi.	(51) Moekadi.
(25) Ngwatlamosadi.	(52) Phahlakwêna.
(26) Masiba.	(53) Ngwadingwadi.
(27) Kutwadi.	

961

K34/120

43

p.43

Baswana ga se ba re fa "dictionary", eupja batho ba
lehono ba rata go tseba mantšu akhu, gomme a sa tsomišišwa
ka tlhologêlô e kgolo.

Meroto ya Dikōmana tša Basadi. Mošate wa Bapedi.

Mekgwa ya dikōmana tša basadi le bōna ba na le meroto le dihloḡo tša yōna. Gomme fa re tlake re hlagiše gore naa lebaka keng ga ba dirile go swana le banna? Sesupō sa therešō ke gore ga go na le methubo ya mošate, meroto e bitšwa ka go hlatlamana. Gape le ga go na le dithorana tša sesadi goba ka tsela e bjalo, gōna ba thōma ka moroto wa basadi ba-golo gore go seke gwa ba nyatšanō dipoledišanong tša bōna. Gomme ga ele go ya banna le yōna go bjalo. Banna ba re masogana thabeng le marumong. Gomme banna ga ele ditabeng tša dipitšō tšōna, ba re 'monna yo a wetšego'. Ke gore mokgalabjwe, lesogana ka moka koto-koto.

Maina a meroto le beng mphathō šia:-

(1)	Masoka	a	Ngwanamohube.
(2)	Dibuka	tša	Makopi.
(3)	Mapōḡo	a	Manyaku.
(4)	Maputla	"	Mpetshe.
(5)	Matloša	"	Diphale.
(6)	Mapoko	"	Khudu.
(7)	Matlatša	"	Ngwanamchube.
(8)	Maratwa	"	Tlakale
(9)	Medibu	ba	Pelepele.
(10)	Masenya	"	Lekgolane
(11)	Medibu	"	Tlakale (1945)

Sekolo sekhu sa basadi se fetša ngwaga (12 dikgwedi, basitsena ba le bodišong, gomme ba se na boithatêlō, ba laolwa ke taêlō ya mošate fêla. O ka ba kgopêla ka setsêka go go dirêla modiro wa gago, ka tumêlêlō ya mošate. Ga ba feditše nakō ya bōna, ba alošwa gomme ba rêlwa leina la moroto wa bōna gomme bjale ke dikgarebê tše loketšego go lošwa gonma ba nyalwa.

Seyantlô. Tlhatswa-dinôka. Tsênêlô le Pôô.

I. Ka seyantlô, monna ga a nyetše mosadi gomme mohlomong mosadi a hlôkêga pele ga sebaka sa botšofadi gomme a na le bana ana o tee le ga e le bararo. Mohlomong bana ba se ba tšwa ana ba tšwile mahlalagading. Ka mokgwa le melaô ya Sepedi, go bowêlwa gape gôna ka lapeng lewe go tsoma seyantlô sa go tlo fêpa le go tsoša Letlawa. Gomme ga go iwe fêla, aowa! Ba ya le Mmalana wa Matiyakathôka. Taba e ka tshwenyang ke ge kgarebê ewe a bero a šupilwe yôna e ka hlanoga; bjale monna yo a ka belaêla ka kgonthe mabapi le tlhanogêlanô ye ya kgarebê. Bjalesê e tloba molato o ka fihlišwago kgorong ya mošate ga eba batswadi ba mothepa ba sa neele Molidi matiyaka-thôka a pele. Gomme ga kgôrô e sinkile taba ana molato gomme ya hwetša gore tlhanogô e tšwa go kgarebê fêla, e tla sekamiša kahlolô go batswadi ka malebana le mokgonyana wa bôna.

Ge go ka hwetšwa ke kgôrô gore 'letsobe le sa swego le na le setlang ka gare', gôna molato o yê o befe.

Mokgonyana o tla lokêlwa ke go bušetšwa matiyaka-thôka a mosadi wa pele ka moka; ke gore lehono o buletšwe sefata go tšame a phapharêga le Makwapa a Thulare, ana setšhabeng sa Modiša Makwa.

II. Ka tlhatswa-dinôka.

O ke mokgwa le melaô wa basotho ka botlalô gore ge eba mosadi a sa bêlege e le moopa, gomme go ka phêthiwa bothakga bja leagô la motse ana lapa. Gôna mosadi yo wa moopa ana kgadi e tla bowêla go batswadi ka kgopêlô ya boikokobetšo gore "nna ke paletšwe le monna waka, mpheng tlhatswa-dinôka. Eupja ge go se na monyanana, gôna dikgaitšedi ba tla boledišana gomme ba bône gore go ka dirwa bjang sa mohola ofe go morwa Sekwati? Ge morêrô ana ditaba di lukile ba tla mo neêla mothepa go mo tswalêla bana gore morwa Sekwati a be le Peu.

p.46

Tlhatswadinôka e nyalwa ka tshwanêlô, gomme mokgwa okhwi ga o tshwenye, gomme ga se wake o tshwenya go fihlêla le lehono mo setšhabeng sa Bapedi (1953).

III. Tsênêlô, go tsênêla ke mokgwa le molaô wa Baswana, go riano phôkgô ya Sepedi, gomme e tloga e le mokgwa wa kgale ka Sesotho. Ke gore ge mogolwago a hwile gomme a tlopetše mosadi ana basadi ka gagwê, ka molaô ke gore bo-monyanana ana barwa-rragwê ba tsênêla basadi bá, go mo tsošetša Feu.

Mosadi ana basadi, e mongwe le e mongwe ga a gapeletšwe, acwa! Bašupiwa ba tsênêla, gomme ge a sa rate, o tla ikgêthêla ka bo-yêna gomme lege mosadi a ka re yêna ga a tsênêlwe, ga go na tshêkišô gobane "Mapelo o ja Serati".

Gape go tsebêga gore, ebile ke molaô gore bana ba tswalwang ke batsenedi ke bana ba mohu, ga se ba bohlotlôlô. Eupja ga mosadi a sa rate go tsênêlwa, o šupa mabaka a kwalang gomme go se be ana go se ke gwa ba le bogôgô; a ka tekêthêla motho wa lona lelokô lewe gore go be kgodišano a bo-mohu.

Baswana ba re ga esale re bowa Phiring le ka gae, Mosêgô taba ya tsênêlô ga se yake e ba tshwenya go fihlêla lehono ka 1950.

p.47

Araba diputšišô šidi:-

- (1) Bjale ka ga o badile, naa mohola wa seyantlô keng?
- (2) Naa tlhatswadinôka mohola wa yôna keng?
- (3) Naa ke mang yo a swanetšego go boledišana le batswadi?
- (4) Naa ga tlhatswadinôka a se na monyanana go dirwa ka sebopêgô sefe?
- (5) Naa tlhatswadinôka e nyalwa ka dikgomo ana e fiwa fela?
- (6) Bjale ka ga tsênêlô, nke ke mokgwa wa bogologolo, a lehono o sale gôna go basotho?
- (7) Naa wêna o wa rata ga matiyaka-thôka a ka geno a hwêlêla?
- (8) A nke o nneêle ka botlalo mohola ana khwêlêlô ya tša ka geno ana tša gago.

961

K34/120

47

p.47

- (9) O ka nneêla kgopolô ya gago gore naa nyalô ya basotho e na le mohola ofe?
- (10) Naa Baswana ba re ka tsênêlô go tloga Psiring go fihlêla lehono?

Koša ya Baswana ya Moropa kuwa gae Mogokgōmene, Tubatse.

Sereti ke mokgomana, Mankgase Rapudi Phala

(I) Bagolo ba ile Kiri:

Ohii! Owee! O gae - gae lawee! O idjawee!

Ba ile bohuna matōlō:

Ba ile ga mogolo a sa namē;

Ba ile molete mohlaēla thupa:

Ba ile mo ya o sa bowe!

Ohii! Owee! O gae - gae! O idjawee!

(II) Morakadu laēla matsāba o wele pele.

Melete e thibile.

Se laēlē mragō! Morago mabowēla Morakadu.

Ohii! Owee! O gae - gae lawee! O idjawee!

NB.

Koša ekhwi e ile ya hlabēlēlwa ke Serēti: Mokgomana Mankgase mohlang dikgoši, dikgošana le setšhaba sa Bapedi piitšong e kgolo ka mo lapeng la mošate wa Nkadimeng kuwa Manganeng ka la 13th August, 1922. Letšatšing la peō ya seroto sa polokēlō ya setšhaba sa Bapedi.

Mohlang owe kgomo e ile ya thunywa, ya palēla 12 dikolo le 12 marumo. Ke ge kgoši Sekhukhune II (Mašile) a botša kgošana Sebase Nkadimeng gore go tšomēgē masogana le dithala. Gomme ya katwa ya remiwa ka selēpē lešita-phiri, ya ba gōna e hwago.

Eitše ka morago gore kgomo e phakologantšwē, monna wa Mokoni a tla ka lapeng gomme a botša banna ba Khuduthamaga gore kgomo ye e šupa modirō o mogolo go setšhaba sa Bapedi.

p.49 Araba diputšišō tše ka bokopana.

- (1) Naa molete mohlaêla thupa ke eng?
- (2) Naa mo-ya o sa bowe ke kae?
- (3) Ke kae mowe go bowêlwang?
- (4) Koša ekhwi e be e hlabêlêlwa ke mang?
- (5) E be ele ka letšatši lefe go dirwang?
- (6) Hlatholla mabapi le lehu la kgomo?
- (7) Naa ke motho wa lešika lefe yo a go tla go bolêla le banna ba Khuduthamaga?
- (8) A nke o mpotše gore ó reng?
- (9) Kgoši Mašile o reng go kgošana Sebase?

Baswana ba tseba Dikgwedi ka Maina a tšona.

I

Baswana ba tseba dikgwedi ka maina a tšona gomme ebile ba neile ditlhathollô tša ona. Batho bakhwi, ka therešo ba ile ba hlôkômêla tshepelô ya ngwaga le dike tša ona le mabaka a tšona go rêlêtegêng ga lefase. Maina akhwi a na le maleba a ona le diêma tša tšona, gomme ba se na tšhologanyo ya lona.

Maina ka Sepedi.	Ka Seisimane.
(1) Nthole.	January.
(2) Dibokwane.	February.
(3) Perekgong.	March.
(4) Hlakole.	April.
(5) Mopitlu.	May.
(6) Moranang.	June.
(7) Mosegamanye.	July.
(8) Ngwatwabošego.	August.
(9) Phupu.	September.
(10) Phato.	October.
(11) Lowedi.	November.
(12) Dibatsela.	December.

Diêma tša tšona šidi, ka go latêlana:-

- Palô 1. Nthole ana nthweše moakolo.
2. Morula o wa bodiša.
3. Dinawa di lewa Meobu.
4. Mogale o tiya a fulaša: Marega a thôma.
5. Thapori marega. Naka e a hlaba.
6. Dipelo tša badiši, ba kwa bothonya.
7. Longana o palêga Letšoba.
8. Digagibe di thôma go sepela.
9. Mankgodi o wa gôrôga a bowa Phupu.
10. Phala e tswetše, e utamiša phatana lefokeng.

p.50

11. Lamadutla a bo-phalana. Khukhunyane e tšwa meleteng e binêla mehlare koša.
12. Lefoka 'mme mabjang a thibane tseleng. Phoka e diba basepidi ga e sale ka masa.

p.51

II

Ka mabapi le dinaledi ba na le ka gonyane tsebong ya tšona, eupja mašaledi a baswana bōna ba tseba tšekhwi:-

- (1) Mahlapholane.
- (2) Kgogwa-mašego.
- (3) Naka.
- (4) Selemêla.
- (5) Sekgopetsane.
- (6) Dithutlwa. "Ke tša Dipholo le Ditshadi ke dinaledi tše nne "4" ka palô.

Mahlapholane ke naledi ewe basotho ba e hlokmetšego ka kudu go fitiša tše ding; ke ka gobane ba lemogile ngwaga wa pula ana punô e botse go dilemiwa.

Go balameng ga yōna ka bodikêla-tšatši go tsebêga mabalamo a yōna.

Gomme fano gagešu Maroteng ba rata go Mahlapholane a ka balama go ukamêla thaba ya Mogodumo Chuenis-pocrt.

Seka se sengwe se tlabilego Baswana ke phifalô ya letšatši le kgwedi, gomme polêlô ya bōna ba be ba re di hwile.

Gomme sawe bonagala gore e be ele kgakanêgô. Gomme ga e le mehla ya lehono bafsa ba na le tsebô ka baka la thutô ya makgonthe ya mangwalô. Fano Maroteng, lehono, ke monna o tee yo a sa hlokometšego dikgwedi ka sesotho. Leina ke Morêna Bodibeng Mabogwana. O biditšwe ka la di 28 Lewedi 1957 a le dilemô tše masome a senyane.

Mokgwa wa Baswana ka Poloko ya Bahu

Motho ga hwile ana a biditšwe badimong, o wa phuthwa. Ga ele kgoši ana motho wa ditshêka go hlabiwa kgomo a phuthêlwê ka letlalô la yôna. Gomme kgomo ye e bitšwa gore ke Kgoga. Bjale go tla tšomêga mosadi mogolo wa lelokô a tibê ka mogoma fawe lebitla le tlogo epiwa gôna; ke gore a kgêrê ka bogale bja mogona. Gomme banna ba thôma go êpa malaô. Ga a fedile bjale setopo se ya tlišwa gomme go digêlwana hlôgô ya Barwa-Modiše. Bjale se fologetšwa moleteng gomme batho ba lelokô ba theogêla go šibêla ka dinaô phupo. Ke gore go šitlêla ka dinaô. Ga mohu a pipeditšwe, go fêle ele batho ba babedi ba thuša go šitlêla ana go gatikêla phupo ka dinaô. Ge go fedile mosadi wa leloko o tliša meetsi ka meêtana gore banna ba hlapê diatla, bawe ba bego ba phôlôphôtha mohu. Ga go fedile mosadi yo, ana e mongwe o tla emiša meêtana a o lahlêlê godimo ga lebitla la morobadi: O pšhatlagane, bjale ka lapeng basadi ba tšhêlê lehowa la sellô. Banna ba a hlêlamologa ba dulê kgorong, gomme kgoga e ya tlišwa, e bešwa le go apewa le ka lapeng ga e le kgomo. Bahlobogi ga ba tlile nxase! Barwa Modiše ba kuwa kgole le kgaufsi. Babang ba tla ka ditlhoboša tša bôna; ka dihuswane. Lehu ke monyanya o mogolo ka-kudu le fano Bapedi. Se se bônagala gore Bapedi ba na le tsebô gore motho o ile gae bokhutšông. Lehu la kgoši go fetšwa mengwaga ditlhoboša di tsêna tša magoši le magošana a tikologo ya borêna bja Bapedi.

Kgoši Sekhukhune II o neêla ditaêlô go Badišî ba dinaga tša setšhaba sa Bapedi ka 1926.

- (1) O hlôkômêlê batho ba agileng nageng ge wene o kgêthetšwego yôna bodišî, gomme o ba beyê mašemo ka tshwanêlô. O šetše ka-kudu gore ba seke ba paleletšana ka mellwane.
- (2) O hlôkômêlê gore batho ba seke ba senya mehlare gomme naga ya fetoga sebowa. Gape go seke gwa fišwa naga ka mollo go senya mabjang le mehlare gomme dihuswane tša hlôka phulo.
- (3) Motho ga ka nyefiša ditaêlô tše, gomme a itirêla boithatêlô, o mo sware, o mo lefiše. Ge a ka ba le moreba, mo tliše fano kgorong ya Marota.
- (4) O hlôkômêlê gape gore ge eba motho ana batho ba agileng fawe nageng ewe ba na le kgošana ya motsana wa bôna ana wa gagwê, o seke wa tsêna melatwana ya malapa a bôna ana setšhabana sewe.
- (5) O hlôkômêlê gore wene o lepôdisa la naga ewe. O tlo dirišana gammôgô le kgošana ewe le ba Mmušô elego "South African Police". Mabapi le dikotsi, mahodu fawe, wêna o na le maatla ntshe a bodišana bja gago.
- (6) O hlôkômêlê gore ka moka batho ba agileng fawe le ba lemago fa nageng ya setšhaba gomme ga e se bareki o ba patedišê pôntô e tee le lesome (£1. 10. 0) ka ngwaga. Bareki bôna ba tseba lekgêthô la setšhaba le ditšhwanêlô tše dingwe tša Serota. Gomme ga ba sa rate go lefa, bôna bahiri o ba begê fano kgorong ya Marota gomme yôna e tla begêla Native Commissioner ya tikologo yewe gore ba khudušwê felô fawe ka kgapeletšô ya molaô.

Kōpano ya Khuduthamaga ka la 21 March 1931.

Ka la 21 Perekgong 1931 e bile kōpano ya go simolla gore go agiwe sekolo sa setšhaba gomme go kōpanetswe mo Thorometsane A. M. E. Church. Banna ba Khuduthamaga šiba:-

- (1) George M. M. Sekhukhune. "Chairman"
- (2) Edward M. E. Motubatsi. "Secretary"
- (3) Thipa K. Hlakudi. "Treasurer"
- (4) Mamogōgōbe Masipa.
- (5) Aquila M. Manchidi. "Teacher"

Lengwalō la mogatla (Resolution) la kgêthêlwa kiongwadi le Modula-setulo gore le ngwadiwe go šupa dintlha tša mabaka ka botlalō. Eitše ga mogatla o phethegile, Komiti ya kōpana gape gomme mogatla wa balwa wa ba wa amogêlwa ka kgodišêgō.

I

Mogatla o lebanya "Native Commissioner" ya Sekhukhuneland, Major. D. R. Hunt go fitišetša go "The Transvaal Education Department." O tišitšwe ke kgoši Sekhukhune II, gomme Khuduthamaga ga se ya sesefiša ya gatêla fase le godimo. Mabaka a mogatla šiaxhwi:-

(a) Ngwakō okhwi wa Thorometsane, A. M. E. Church o dirišwago goba sekolo ga o nêne go kgōna madulo a barutišiši ba setšhaba sa gago. Le gōna barutišiši ba petagana, gomme ka baka lewe baithuti ba šitwa go hlwaya tsêbê gabotse gobane go kōpa-kōpane.

(b) Rena re a hwetša, bjale ka ga ele tshwanêlo le morwalō wa gago, bjale ka Morêna e mogolo gammōgō le kgōrō ya Marota gore go agiwê sekolo sa setšhaba e ba moago wa boipshinō ka ditshenyêgêlō tša Bapedi.

(c) Sekolo sa setšhaba se tlo ba tokologo go laolwa ke bo-kêrêkê. Mogatla o fihlêlê go Komosasa ya Sekhukhuneland gomme yêna a o fitišetše go kgōrō-kgolo ya dithutō ka "Inspector of Native Education".

p.55

(d) Nyatsêgô ya setšhaba se Bapedi mo lefaseng le ke ka baka la go hlôka thutô; ele gore tokologo le lethabô la dilete tša batho ka moka Tshwana mehleng ya lehono ke thutô ya mangwalô.

(e) Khuduthamaga ye ke ka mowe e bônago mahlasedi a seetša.

Ka hlômphô fitišetša kgopêlô ekhwi go "Native Commissioner" ya tikologo ya Sekhukhuneland.

(f) Ka mokgwa o byalo, a go hlôkômêlwê gore Thorometšane A. M. E. Sekolo. Eitše ka moragô ga tlhahlofô ya bana pegêlô ya "Inspector of Native Education" a šupa nyatsêgô ya madulo a se ke a mo kgodiša.

Ka boikokoletšo ke rena bahlanka ba gago.

George M. M. Sekhukhune "Chairman".

Edward. M. E. Motubatsi "Secretary".

E dula Sekhung Khuduthamaga 1936

Ka ngwaga wa 1936 sekolo se kile sa êma ka kgwedi tše tharo se sa tsene. Go be go hlôkêga morutiši gomme tša re 'Wela Mabjana'. Gomme taba ekhwi e biie manyami go motse wa Marota. Byale Khuduthamaga ya dula sekhung. Eitše ka keletšo ya Morêna Gideon M. Ngake a re go kgopêlwê moruti A. J. Rousseau. Gôna ke ge lengwalô le ngwadiwa la tsêna go kgoši Sekhukhune II gomme le fetêlê go Mohlomphegi C. H. T. Button, "Native Commissioner" go le fitišetša go Mongwadi e mogolo wa Transvaal Education Department. Gomme ditaba ya ba tše bose. Bjale "Reverend A. J. Rousseau" a swara boukameji bja sekolo; sa tsoga, gomme ka moragô ga fawe ke ga go thomiwa modirô wa setena sa moagô wa Sekhukhune II "School", sawe lehono elego "leihlô le lebônê" la Maroteng.

p.56

Arabi ka tlhōrōmēlō dintlha tša putšišō tše.

- (1) O ka nneela ditaēlō tša dinagana tša setšhaba go badišana?
- (2) A nke o hlathollē mohola wa seripana sa bobedi?
- (3) Naa o reng mabapi le seripana sa motabe?
- (4) A ke o fē ngwaga ga kgoši Sekhukhune II a neela ditaēlō tšewe.
- (5) Naa Khuduthamaga ya sekolo e šimollwa ka letšatši lefe, ka bomang?
- (6) Naa mogatla wa dirwa o lebantše efe kgōrō e kgolo?
- (7) A mabaka a mogatla a na le ditemana tše kae?
- (8) Naa mohola keng fa temaneng ya boraro?
- (9) Naa ka 1936 sekolo sa na sa ēma maēmō afe?
- (10) Naa ke mang motho yo a ilego a hola Khuduthamaga sekhung?
- (11) Naa eitše ga kwanō e phethegile gwa kgopelwa mohlomphegi mang?
- (12) Naa borifi bja lebanya mang mohlomphegi?
- (13) Naa lengwalō lewe le be le lebantše go efe kgōrō?

Ka marifi a mohola setšhaben: S.K. No. 28/1925; la Morona
W. I. S. Driver "Sub-Native Commissioner" ya Sekhukhuneland.
O fetola borifi bja kgoši Sekhukhune II ka la 5 Dibokwane -
Feb. 1925.

Ke amogetše lengwalō la gago. O mpoša gore lekgotla la
gago le tšere "Voutu" go gapeletša batswadi ka moka gore ba
bana (baana) sekolong, le go kgopela keletšo ya gore le ka
dirang ke motswadi ana batswadi ba ganang. Ke mathōmō a
tšwela-pele e kgolo ka kudu ya batho ba Bopedi.

Ge weni le lekgotla la gago bjalo le na le mōya o bjalo
wo, ke tsona go dira ka moka se nke kgōnago go le thuša
tabeng ye swanago le ye.

Taba ya makgonthe ke gore ke kōpane le wene le lekgotla
la gago, le go bolēla ka taba ekhwi.

Ke mowe ke tla le hlaloseša gore molaō o ka le thuša
go fihlēla kae.

Ke tlo ba mowe motseng wa gago ka Mošupologo; e tlo be
e sale ka moswane ga kgwedi e le 9th February 1925, go kōpane
le wene le lekgotla la gago.

Gape mang le mang wa batho ba gago ba ratago tšwela-pele
ya setšhaba sa gago.

Nkare ke hōne mowe:- Phasha Nkwane, Phasha Phōkwane,
Makomane Kgaphola, Mankopane, Simon Sekhukhune le Zakaria
Makgata.

Ka maduma.

Office of the Sub-Native Commissioner. Sekhukhuneland

24th February, 1925.

Kgoši Sekhukhune II

Mohlaleitse.

Maduma.

Ke amogetše lengwalô la gago ka ga piitšô ye le tlogo ba le yôna Manganeng ka Sontaga se se tlogo - 1st March, 1925 go kôtha maloko a senyane a "Council". Nka thaba kudu go ba piitšong ya lena le go le thuša ka kudu ka mowe nka kgonago; fêla ke tsoma go le šupa gore Sontaga ga se tšatši le swanetšego piitšô e bjale ka baka la mabaka akhwi a latelago:-

- (a) Bontši bja lena batho ke majakane.
- (b) Bontši ga se majakane, fêla letšatši lekhwi go bôna ga le dire phapanô. Eupja go majakane gôna le ya e dira.
- (c) Ga o tsoma go dira se seng se se tlogo dira karogano magareng a batho ba gago.
- (d) Batho ba tšwêla-pele ga ba dire mediro e bjalo ka Sontaga.
- (e) Go na le molaô wa Mmušô o rego mediro e mengwe ga se selô, ge ile e dirilwe ka Sontaga.
- (f) O tsoma gore o hwetše kgaogêlô ya Mmušô tabeng e bjalo ka ekhwi, gomme Mmušô o ka tlabêga ge o ka kwa gore o dirile modirô o mogolo okhwi ka Sontaga.
- (g) Ekeke ya ba mathômô a mabotse ge "Council" ya lena e ka thôma ka Sontaga.
- (h) Ge o ka thaetša keletšo yaka, o ka swara pitšô ewe ka letšatši le le latelago - ka Mošupologo nkaba ntshe pitšong; bokaone ka Mošupologo

Ka maduma,

W. I. S. Driver.

Sub-Native Commissioner

Sekhukhuneland.

(L.C.)

K34/120

Mohlaletse P/Bag.

P. O. Apel

via Pietersburg. N.Tvl.

21st April, 1936

The Reverend A. J. Rousseau

Burger Mission Stad

Reverend Sir.

We wish and requesting you, if you would accept the position for to be the Superintendent of our Mohlaletse Native School under the African Methodist Episcopal Church?

We have interviewed with the Paramount Chief, Sekhukhune II about you and he has also contented, but before making an application to the Transvaal Education Department.

We deem it wise to consult your honour if you would accept the position?

I have the honour to be.

Your obedient servant.

E. M. E. Motubatsi

Acting Pastor and Chief

Secretary.

Mohlaletse P/Bag

P. O. Apel

via Pietersburg N. Tvl.

25th April 1936.

Additional Native Commissioner
Sekhukhuneland.

Sir,

I have the honour to beg the authority to forward this application of mine Mohlaletse Native School Committee to the Transvaal Education Department.

We have deemed and adjusted necessary that the Reverend A.J. Rousseau will render great assist to be Superintendent for the above school. In reasonable since this school closed on the 3rd instant has never opened until this day. I should be notified for what and no teacher is sent.

The Transvaal Education Department ought to explain, because the roll of children, attendants are still in satisfaction.

I have the honour to be.

Your obedient servant.

Sekhukhune II.

Mohlaletse P/Bag

P. O. Apel

via Pietersburg N. Tvl.

25th April 1936.

The Secretary
Transvaal Education Department
Pretoria.

Sir

We, the undersigned members of Mohlaletse Native School
under the African M. E. Church:

We humbly beg the Transvaal Education Department to
appoint the Reverend A. J. Rousseau of the Dutch R. Church
at Burgers Mission Station, Post Office Apel via. Pietersburg
to be Superintendent for our Mohlaletse Native School.

We have adjusted and consented by Paramount Chief
Sekhukhune II.

We have the honour to be

Your obedient servants.

- (Sigd) (1) George M. Sekhukhune.
(2) Elias Nk. M. Kgagudi.
(3) Mamogôgôbê Masipa.
(4) Thipa K. Hlakudi.
(5) Edward. M. E. Motubatsi. "Secretary".

P. K. Apel

via Pietersburg Tvl.

2nd February 1937.

To the Chairman
School Committee
Mohlaletse

Will you please, notify the members of the Local School committee that I hope to be there at Mohlaletse by 10 O'clock with the object of having a Committee meeting.

Please request the other members to be present if possible.

With kind regards.

Yours sincerely

(Sgned) A. J. Rousseau "Superintendent".

N.B. The Superintendent arrived about 9 a.m. We remained no longer, through the death of Queen Leganabatho Sekhukhune. While also the Superintendent was come in condelonce to Paramount Chief: and he was accompanied by Lady Rousseau and Doctor Jansen.

The condelonce linens were handed to chief "Induna for the Royal family

Secretary.

To His Honour. C. T. H. Button. "Additional Native Commissioner"
of Sekhukhuneland

The Reverend A. J. Rousseau "Superintendent Mohlaletse School.

By the Providence of God:

We, the undersigned members of School Committee and members of Bapedi "Privy Council of Sekhukhune II Paramount chief of Bapedi tribe of Maroteng Kraal tender to you hearty greetings. We welcome you in your felt sympathised towards the up-lifting this Royal kraal of Bapedi of Thulare's tribe along the educational line.

Most of the Provinces has maintained Higer Education through the assistant by the officials and guided for the Rightous Government. This is an occasion of which tells a story fraught with hundreds of years efforts to make a people into educational and advancement of the Kingdom of Christ.

Additional Native Commissioner and Superintendent!
We will ever pray that God enriches you with wisdom, grace and power for the development and advancement of Bapedi tribe.

In conclusion, we humbly offer our gratitudes for the time and unending time it may mean and trusting the Transvaal Education Department will carry this great work of our tribe to a successful issue.

George Mpyamaleka M. Sekhukhune.

Edward. Morewane M. Motubatsi

Secretary

Second day of October 1936

Paradys - Mohlaletse

Sekhukhuneland.

S.K. 7/1/23/13. D R H/CS. (L.H)

Sekhukhuneland.

5th January 1926.

The Paramount Chief Sekhukhune
Mohlaleetse.

Greeting:

I have news about farms to tell to the Committee. I would like to see you at this office at Schvonoord on Monday 11th January at 10 O'clock.

(Signed) D.R. Hunt.

Sub-Native Commissioner

Sekhukhuneland.

NB:- Hlōkōmēla gore ka moka marifi a Kgaoganyō XXXIII ga se a ngwalwa diputšišō aowa! Mohola a tona e bohwefō, gape a ngwadilwe ka Seisimane. Legōna re kgahlilwe ke phēthagalō ya sewe re bego re se nyaka.

Author.

Ka bophelo bja bona.

Moruti Nathaniel Kgotwane Phala o belêgwa Phiring ke monna wa mophatho wa Makgola a kgošana Kgagudi Sekwati Thulare. Yena ke e mongwe wa barutiwa ba "Dr. Reverend Merensky". Yena e bile moruti wa mathomo wa "A. M. E. Church" mo Sekhukhuneland. E be ele motho yo a ratago pušo ya gabō ya Maroteng. O bileditšwe gae ka la 29 Moranang 1931 a le bophelo bja mengwaga e fetago lekgolo.

Kgoši Sekhukhune II o belêgwe ka 1876. Yena ke kgoši ya mathomo ya Bapedi ewe Mmušo wa ba Basweu o ilego wa e ruta mangwalō a Seisimane. Kgoši ye e be e se na sebefedi go batho ka moka. O robetše ka khutšo motseng wa gagwē ka la 1st Mosegamanye 1943.

Mohumagadi, Rehunolotšwe Thorometsane Morwamotshe o robetše ka khutšo ya bogolo ka la 25 Mosegamanye 1935. E be ele motho wa go rata setšhaba sa gagwē, gape ele motho wa seatla sa go fana le mabobo ka kudu. E bile mohumagadi wa mathomo a go amogelwa kerekeng ya A. M. E. ke Moruti N. K. Phala fa Maroteng ntlong ya bogosi.

Kgošana Kgoloko Kgolane e be ele e mongwē wa sehlophana sa gagwē sa Bapedi fa Madibong. O be a hlomphe bogosi bja gabō bja Maroteng. O ile badimong ka la 19 Dibokwane 1939. Kgoši Ntwampe Legadimane Mampuru.

Bophelo le diatla tša gagwē di kgahlisa go bahlakwana le ba Basweu. Ka 1938, Komisinare le bahlanka ba gagwē o ile a fiwa mpho ya boikokobetšo. O robetše ka khutšo motseng wa gagwē ka 1941.

Kgoši Nkwane Masenyetše Phasha e be ele kgoši ya boikokobetšo setšhabeng ka moka sa Bapedi, a hlomphe ba bagolo le ba banyane. O be a hlomphe bohle banna le basadi. O be a rolêla mang le mang ga dumedisana le motho. O robetše gabotse legaeng la gagwē.

p.71

Morwayê yo a lego setulong ke Potlake Nkwane Phasha gomme o tsebêga ka kudu ka leina la "Stephen".

Kgošana Morwamotshe Kgoloko Kgolane o biditšwe ka la 11 Nthole 1953. Yena e be ele motho wa go tetseba. Eupja pušô ya gagwê ya kgaolwa ka la 20 Ngwatwabošego 1953 ke Dikomišinare pitšong ya Malegale gore kgoši ya Bapedi e foba e tee - e kgolo, ke Morwamotshe Sekhukhune fêla.

Kgoši Kômane Mankopane Nchabeleng o biditšwe ka la 11 Lewedi 1943. Morêna yo botho, e le motho ya se nago ditshêlê. O be a rata thutô. Morwaye e mogolo a leng setulong ke Mankopane ana (Mašilo).

Ngwana yo o agile sekolo se sebotse-botse sa go swanetša setšhaba mehleng ya lehono. Se fedile 1952.

Kgoši Molôkê Nchabeleng o ile badimong a gudile, gomme morwaye yo a lego setulong ke Kômane Molôkê Nchabeleng ka 1951.

Kgošana Lobang Mahlopi Kgaphola o biditšwe ka la 11 Lewedi 1954. Morêna yo o bile setulong nakô e kopana gomme bophelô bja gagwê bo be bo holofetša kgodišô go Marota.

N.B.: Maina a Dikgôrô lebêlêla Kgaoganyô.

p.72

Araba diputšišô šidi:-

- (1) Naa moruti wa mathômô wa A. M. E. Church ke mang fa Sekhukhuneland?
- (2) A elego Nathaniel K. Phala o belêgwe kae?
- (3) Mpotše gore Sekhukhune II o belegwe neng, gomme a ya badimong neng?
- (4) O robetše neng mohumagadi Rehunolotšwe, ka letšatši lefe?
- (5) Naa o klobeditšwe ke mang, kêrêkeng efe?
- (6) O robetše neng kgošana Kgoloko Kgolane?
- (7) A nke o mpotše ka bophelô bja kgoši Ntwampe Legadimane Mampuru.
- (8) O ka mpotšang ka bophelô le mokgwa wa kgoši Nkwane Phasha?

961

K34/120

67

p.72

(9) Ntlhathollêlê ka bophara ana bokipa mokgwa wa kgoši
Kômane Nchabeleng.

(10) Ke mang yo a lego legatong la gagwê; o dirileng?

(11) Morwa wa kgoši Molôkê ke mang?

(12) Naa kgošana Lobang o ile ka lefe kuwa badimong?

Se ke leago la Sepedi gore bana ba tsebane madulo a bona ditabeng le go dumedišana ka mokgwa wa Sesotho. Basotho ba hlōkōmetše kgati. Malapa akhwi a agiwa ka mokgwa le molaō wa Sepedi. Eupja le'hono go setše go tsebanwa ka kgati fēla.

Lapa la mošate ke palō 1. A latēlana; bana ba gagwē ba tsebēga ka ōna palō tšewe. Sekhukhune I ke yena 1.
M -- ke gore mošate. K -- kgōrō.

Dikgôrô tše kgcilo Maroteng le melaô ya tšona.

(1) Mabjaneng.	(15) Mabogwana.
(2) Matubeng.	(16) Mahlanya.
(3) Makweng.	(17) Nape.
(4) Matubeng.	(18) Ponyaneng.
(5) Matubeng.	(19) Makaleng.
(6) Manganeng.	(20) Tlaka.
(7) Makgoleng.	(21) Photo.
(8) Phala.	(22) Matshi.
(9) Mapulaneng.	(23) Makola.
(10) Mafiri.	(24) Matsemela.
(11) Maleka.	(25) Mashabela.
(12) Mapitsing.	(26) Makuwa.
(13) Maroteng.	(27) Malapane.
(14) Makgata.	(28) Mathiba.
	(29) Malleka.
	(30) Mathubatha.

Dikgôrô tšekhwi ke tšona di swarago Khuduthamaga ya Serota fa kgorong ya kgoši Morwamotshe Sekhukhune ka mekgwa le melaô ya Sepedi. Gape ke tšona di tsetêlago dikgoši le dikgošana tša metse le metsana, mabapi le taba efe le efe e swanetšego go tsena kgorong e kgolo, molato ana bothakga.

Dikgôrô tše ke ôna maatla le pušô ya Bapedi. Ga go molato o ka tsênago mošatê kantlê le motseta yo a lebanego motse owe ana motsana ofe le ofe. Sé ke molaô wa Sepedi.

Bapedi ba khuduga Masehleng: ka go se dudišane.

Motse wa Marota o khudugile Masehleng, o agiwa Mohlaletse ka 1894. Gomme kgošana Kgobalale Sekhukhune a swaretše ngwana wa mogolwane bogosi.

Eitse ka 1898 ga kgoši Sekhukhune II a feditše ditshwanêlô tša gagwê ka Sepedi bjale moswaredi a fologa setulo a se neêla mong wa sôna ka bothakga.

Morêna Kômane Sekwati Thulare ele tona-kgolo ya mohumagadi Thorometšane Morwamotshe. Yare ka morago ga sebakana ka 1910 kgoši o khudugêla ka mafuri a motse, o aga sekutlong gomme o go rêla leina o re: "ke Tsate". Leina lé Tsate, le tšwa kuwa gae Mogokgomeng. Ge o le fa "Steelpoort Station", lebêlêla bodikêla ka mošola wa noka ya Tubatse, bôna! dithabana šidila! Ka tlase ga Thaba ya Leolo (Lulu) fawe o tla hwetša gomme mowe ntshe go bolotše mephathô-phathô ya madikana. Dika tša mafsika di sa bônwa.

Marota a nyaka go ikêtla, gobane koša ya moropa e kile ya binwa ka lapeng la mošate. Le lehono lethabô go sa gopolwa gae Mogokgomeng, Tsate - Thaba-Mosêgô.

Baswana ba re: "Mosêga ke setsibana sa go phuthêla motšoko wa dinkô".

Baswana ba re: "Mosêgô ke leina la motse." Bapedi ba kile ba ikêtla fa Mosêgô mehleng ya kgoši Sekwati I. Go hwetšega gore dirêtô e be ele thutô ya bôna e kgolo gomme e hlôkômetšwe kudu.

Araba diputšišô šidi:-

- (1) A nke o ngwale dikgôrô tša leagô la Marota.
- (2) Naa pušô ye e kwana le ya sekgowa sekhu sa lehono?
- (3) Naa e kaba ke mohola ga motho a tetsêtêla molato wa gago go kgoši?

961

p.76

- (4) Naa Bapedi ba agile neng fa Mohlaletse, bogoši bo swerwe ke mang?
- (5) A elego kgošana Kgcbalale keng go tatago Sekhukhune II?
- (6) Naa Morêna Kômane o bile tona-kgolo ya mang?
- (7) Naa leina lé kgoši a go rêla motse wa gagwê o re keng?
- (8) Naa Tsate ya mathômô ke kae?
- (9) Naa kgoši ana kgošana le batho ba bôna ba bina kae koša ya moropa?
- (10) A nke o ngwalê ana o hlathollê mantšu akhwi:-
Mosêga, Mosêgô, Lesêgô. O ka reng?

Mongwadi wa Thamaga ya Mabjana ka bophara. Go dikgoši, dikgošana le setšhaba sa Bopedi. Sekhukhuneland Lydenburg district.

Maduma.

Ka boikokobetšô ke nna e mongwê ke ilego ka phela le banna bakhwi, gomme mašalêla a baswana e sale Manala, Madikwa, Makgola, Madisa le Makwa.

(1) Kgošana Kgagudi M. Sekhukhune. (2) G. M. M. Sekhukhune. (3) Sebase M. Sekhukhune. (4) Mohlomphegi E. L. Phasha. (5) T. M. Selebalô. (6) J. M. Phasha. (7) G. Makusi. (8) Aron D. Ntswane. (9) Jere L. M. Kgaphola. Lehono mašalêla ke Makgalwa, Mankwê le Matuba a Sekhukhune II. Bjale go lena, ke re ga ke rate, ebile ga se maekemišô aka gore ke gatišê Thamaga ya Mabjana kantlê le go kwa dikgopolô le maetsepêlêlô a lena. Tiragalô ekhwi e tloba puku ya mathômô ka Sepedi e tla laudišang mathakga a pušô ya Bapedi gammôgô le medirô ya lena le tšwelô-pele ya thutô fa Sekhukhuneland.

Ke rata gore le nthuše ka tše ding tša mathakga a metse ya lena, gore go dirêlwê mohola wa tsebô ditlogolong tša lena mabakeng a tlogo. Gobane mohôla o bjale o tla boloka lehumo la tiragalô gomme e seke ya timela.

Ka moka marifi a dikarabô tša bohle a tla tsêna go "Thamaga ya Mabjana" go bolokêla mehleng e tlang go swana le mehuta yohle ya lefase ditiragalong tša bôna.

Kgoši Morwamotshe Sekhukhune o goeletša ka kgudišo ya Sekhukhune II School gore se ekeletšwe moago goba Sediba sa thutō ya setšhaba sa Bopedi 1949.

Go dikgoši, dikgošana le setšhaba le go makgotlana a ba bašweu bawo ba nago le thatō ya batho Baso mabapi le thuto, gammōgō le dikêrêkê tšwe tšewe di tlišitšego Seetša lefaseng la Bopedi. Tatane kgoši Sekhukhune II. o ntlogeletše sekolo sé, gomme lehono ka wa 1949 ke ikemišeditše go se gudiša gore e be sediba sa thutō ya kgonthe-nthe ya setšhaba sa Bapedi.

Bjale ka ga ke sale motho e rōfisa, ke kgopêla thušo ya dišeleng godimo ga tirō ekhwi e kgolo gore ke kgōnê go gudiša sekolo sekhwi.

Ke ya le kgopêla ka boikōkōbetšō.

Ke nna mohlanka wa lena.

Ga ele dimphō tše romelwang ka pōsō, le re: P. O. Apel. via Pietersburg. Transvaal. Ke tla leboga dikgoši, dikgošana gammōgō le makgotlana a Ma-Afrika.

Wa lena ka mehla.

Kgoši Morwamotshe Sekhukhune.

Lehono 25 Dibokwane 1949.

Mohlaletse.

Go rêla maina a bogolo ka Sehlakwana

Okhwi ke mokgwa o mongwe; o thata ka sehlakwana mathômô go tsebišwa kgorong ya Thulare: Ke gore mošate gore Thulare a tsebe gore: Morwa wa Mojaludi o tla rêla bana maina, gomme Thulare ga a tsebe gore lehono mebijana ba a šila. Bjale ga go fedile Thulare o tsebišwa gape gore lehono "dipitša di budule", bana ba tla rêlwa ke merithi maina. Bjale morwa wa Mojaludi o tla hlaba kgomo ya maina.

Gomme e tlore mo thelong go tloba monna o tee gare ga bohle le mosadi o tee bawo ba hlalošang leina la morediwa gomme go kwala mokgolokwane iu-iiu! Gomme ga ele mošemanyana mofi wa leina "o tla le rêta ka serêtô sa bogale, gomme monna wa moredi o tla kgêma sebete gomme a loma ngwana phatleng a bolabola leina phatlalatša a re: "Ke wene Sebase, o kgalatlola ya Modisa a Tsate!"

Ga ele mositsana o tla re: "Ke wene Mošopjadi Lekgolane!"

Mokgwa okhwi tirêlô ya ôna ke ye kgolo. Bapedi ba boledišana pele ga sebaka maina ka sephiring gomme morago go direwe monyanya o mogolo wa lethabo. Maina ga a kgethiwe ka go ithatêla, aowa! A fiwa le go kgopêla ka tebanô. Eupja a rêlwa ka molaô wa Sepedi ka tatamolokô, gomme go na le tsebêgô gore Seraki Mašupjwe ana Ramaube o rêla afe maina. Mosadi a ka kgcpêla leina ana maina go rêla ka gabô go monna wa gagwê.

Maina ka Sehlakwana ga se gore motho a ka tekgêthêla ka go rata, aowa! Mathômô bana ba Ntlhwa ba dula Khuduthamaga p.80 ba eleletšane gomme go butšišanwa maêmô a maina. Ke gore go tsonêga molokô wa monna yo, le mosadi yo gore ba kwane. Mathômô ke gore naa Seraki ga ele ka malapa o rêla maina afe?

Ga ele mosadi ga a na maatla a boikarabêlô, yena a ka fo kgopêla go rêla maina a ka gabô. Sé ke mokgwa le molaô wa Serota.

p.80 Araba diputšišō tše ka tlhōkōmēlō ya gago

- (1) Naa bohlale o bonang mabapi le lengwalō la Morēna
Edward M. E. Motubatsi?
- (2) Naa wena o gopolang ka lengwalō le la kgoši Morwamotshe
mabapi le thutō ya setšhaba?
- (3) Naa ke mohola gore go thakiwe maina a borolo go swana
le badumedi ba dikêrêkê?

Mokgwa wa dikahlolô Kgorong ya Bapedi ba
Thulare lehono le mehlang ya kgale.

Bjale ekhwi ke taudišo e nngwê ya kgôrôro fa kgorong
ya Bapedi. Tona-kgolo ye Bapedi e re kwang Bapedi! Molato
šo, ke wa Pule Makgalemele o fapana le mosadi wa gagwê elego
Ramadimetše, morwedi wa Ramabêle, gomme "fotwana go lla le
hlobjago."

Molidi: Pule:- "Benš baka ke fapana le mosadi yo waka. O
re ga a sa nthata, gomme ga ke tsebe gore sebaka keng. Nna
ke re ke mosadi waka. Gomme molato o re paletše ka lapeng
le kgorong ya Morwa Malepe le batseta ba Mafiri. O re ga a
sa nthata."

Dihlatse: Go bjalo, ke therešo, gomme ke ona mantšu a
Ramadimetše ao.

Mmigiwa, Ramadimetše: Dikgoši tšaka, monna yo o wa ntlaiša
ebile ga a nkapeše le gona ga a ntsheme motho. Ga ke sa mo
rata, ke a hlala, ke feditše.

Batswadi: Naa le a kwa sewe ngwana wa lena a se bolêlago?
Eya-kgosi! Naa wene monna o sa rata mosadi yo? Eya-kgosi!
Naa wene mosadi o reng? Kgosi! ga ke sa mo rata.

Pule, O wa kwa se bolêlwago ke mosadi yo wa gago? Eya-kgosi!
Batswadi, lena le reng mabapi le dikarabô tša ngwana yo wa
lena; ga a re ke ya hlala? Garetse kgosi!

Thlshuno ya kgôrô: "Taba ekhwi ke tlhalano; mosadi yo o
hladile gomme o na le tau-molopeng, gomme le setlang ebile o
tla ruta butshi fa setšhabeng sa Morwa Modiše. Bjale ka ga
le kwele le molomo wa Mafiri ga bolêla gore "letsobe le sa
swego", gomme kgôrô ye ga e senye leagô, aowa! Wene
Morwa Malepe kwa! "Monna a nkago o nka le sa gagwê". O
neêla morwa wa Makgalemele matiyaka-thôka ka moka. 6 dikgomo,
28 dipudi, 18 dinku le 1 kgomo ya go beka. Gape le bana ba
bararo gobane ngwana ke wa dikgomo. Gomme ga ele kgomo ana

961

p.82 dikgomo tša go hlabiša monyanya tšona le llê ka moka ga di tsene mo palong ekhwi.

O tlišê dilô tšewe fa kgorong ya Marota ka Mošupologo ka la 24 Hlakole 1940.

Hlabirwa a Bauba!

Araba diputšišô šidi:-

- (1) Naa tona-kgolo e re ke bomang lehonc?
- (2) Mpotše lefotwana e bile mang?
- (3) Naa molato ó la mathômô o sekišitšwe kae?
- (4) A nke o neêle maetsepêlêlê a mmigiwa godimo ga lefôtwana.
- (5) Naa batswadi ba mmigiwa ba reng ka diputšišô tša kgôrô?
- (6) Naa mmigi o sa rata Ramadimetše?
- (7) Ramadimetše yena o reng ka Pule?
- (8) Batswadi ba reng ka karabô ya ngwana wa bôna?
- (9) Naa ke mang motseta yo a kileng a ya go thaetša molato okhu?
- (10) Naa matiyaka-thôka e bile dihuswane tše kae ka moka ga tšona?
- (11) Di tlišwa neng mo kgorong ya mošate?
- (12) Naa ke bana ba ba kae ba mohlalagadi yo?

19

"Message"

50

To Chiefs, Headmen and Tribe on defaulter and non-appearance towards Bapedi Tribal Levy. Those who have residential rights on bought farms in the East of Geluks Location.

By Head Chief. Morwamotshe Sekhukhune.

Sekhukhuneland Transvaal

Go Dikgoši, dilgošana le setšhaba sa Bapedi ba agilego dinageng tše rekilwego ke setšhaba sa Bapedi: Ke le gopotša gore ka ngwaga wa 1947 ke le hlabetše mokgoši wa mabapi le polokêlô ya setšhaba sa Bapedi gore le êmê ka dinaê ka moka bapatedi ba Opogafo ya Mmušo.

Gomme ka re le tsebiše le bana ba lena kuwa sekgoweng gore go hlakudišwê naga. Gomme le lehono ke re tsebang ke rwele boima go bohle bao ke tlogo hwetša ba agile gomme ba lema fa nageng tša setšhaba.

Ke swere meputso e mebedi: Lefata tšhemong, Sesa godimo ga ngwakwana, ka kgwedi ya "August" - Ngwatwabošego 1950. Ke tla dikologa dinaga tša bohlabatšatši bja Geluks Location Sekhukhuneland Lydenburg district."

Wa lena ka mehla,

Morwamotshe Sekhukhune.

Ba reng bangwaledi mabapi le Thamaga ya Mabjana?

"L.K."

Apiesboom

P. O. Magnet Heights,

via Lydenburg.

31 Mopitlu 1954.

Morêna E. M. E. Motubatsi,

Mohlaletse,

P. O. Tsatestad.

Maduma,

Lengwalô la gago le fihlile go nna. Tša lona ke di
kwele gabotse, fêla ga ele keletšo ka mokgwa o bolêlago, o
gopotšego ga ke nayô. Se segolo ke re a Modiro O fêlê O go
fê kêlêlô go fetêla pele gore le rena fano Bopedi seetša se
bônêgê bjaloka ditšhaba tše dingwe mafaseng a gabo tšona.

Puku ewe re ka thabêla kudu ge e kaba gona ka Sepedi
gotee gore e be segopotšô sa mehleng e tlang go rena le bana
ba rena.

Ngwana wa gago ka mehla.

Kgošana Johannes N. Mampuru Malekana.

Mohlaletse.

30 Hlakole 1953.

Senior E. M. E. Motubatsi,
Mohlaletse.

Bauba-Ngwato.

Ke leboğa mohola owe wene o tetshwenyago ka ôna go kgobokêla dipoledišanô le mabônê le medirô e mebotse ya setšhaba sa Bapedi.

Thamaga ya Mabjana ke mohola ibile ke moholani e mogolo go rena le ditlogolwana tša setšhaba sekhwi mehleng e tlogo.

Ka ditumedišô Bauba,

Makwatanyane Sekhukhune Sekwati.

(Ex-Tona-kgolo Maroteng)

Bapedi ba bolêla ka thutô e phagamileng.

Ka letšatši la di 29th July - Mosegaranye 1955, kgoši Morwamotshe Sekhukhune o biditše pitšô e kgolo ya setšhaba sa Bopedi fa kgorong ya Maroteng. Dikgoši, dikgošana le setšhaba e be ele batho ba fetago 600.

Molaudiše wa kgobokanô e bile kgošana James Mabowe Sekhukhune. Mongwadi ele "Senior" Edward M. E. Motubatsi.

Kgošana J. M. Sekhukhune a re: "Thulare o kile a bitša makgowa a tla fa. Lehono lena dikgoši le seyšhaba le sa fele le bileditšwe kgolô-golo ka taba ya thutô e phagamileng "Secondary School" se swanetšego go agiwa fa mošate wa Bapedi".

Eitše ka moragô ga poledišanô, setšhaba ka moka sa dumêlêlana gore sekolo se bjalo se agiwe nageng e rekilwego ke setšhaba, esego fa Lukaseng. Gwa dumêlêlanwa ka kwanô gore se agiwa magareng a naga tšekhwi, ka mafuri a thaba Tšwereng, ke gore Malekskraal Balmoral Magnetsvlakte. Eitše ka mragô ga poledišano e bose pitšô ya tswalêlwa ke tona-kgolo J. Mabatane Moruthane Sekhukhune gomme dikgoši le dikgošana tša biletšwa ka lapeng la mošate go fiwa tša go fêpa mmele. Tšhalete ya moagô lehono e fihlile £159.12.6, gomme ke gôna kgošana B. M. Sekhukhune, J. M. Sekhukhune le tona-kgolo J. M. M. Sekhukhune ba eme ka maoto ba phutha-phutha seroto. Hlôgô ya monna ke lesome la mašeleng.

Mokgalabjw Kgobalale Sekhukhune o be a le gôna mo kôpanong, gomme e šetše ele monna yo a nago le dilemo tše 95 (mengwaga). O belegwe ka 1860, ke wa mphathô wa Mankwê a kgošana Seraki Sekhukhune.

30th August 1955.

Go kgoši Morwamotshe Sekhukhune.

Mohlaletse.

Rena magoši a Schoonoord re kwane le "School Committee" sa Schoonoord go adima Lekgotla la Schoonoord Bantu School Board moago wa rena o moswa wo o agilweng ka 1955 (dikamora tše tharo, "office le store room") gore o dirišwê ke ba Sekhukhune Secondary School go thôma ka January 1956 go fihlêla ge kgoši Sekhukhune le setšhaba sa gagwê ba feditše go aga Secndary School nageng ya setšhaba Magnetsvlakte.

Magoši

- (1) Ben M. Maloma
- (2) Manonyane Seopela
- (3) Nkutwane Sekele
- (4) Malegase Mashepwane
- (5) Abele Ngungunyane
- (6) Mibilo Mokgwadi

School Committee

- (1) E Maimela
- (2) Godfrey Sekele
- (3) Paul Senong
- (4) Mafate Senong
- (5) Nthlori Mohlala

Executive ya Schoonoord Board

L.S. Kganane B.A.

E. Maimela

J. Komane Nchabeleng

S. Phaladi

J. M. Sekhukhune "Chairman".

(L.K.)
Kopi XLV.

K/34/120

Mohlaletse,
c/o Sekhukhune Cash Store,
P. O. Tsatetad,
via Pietersburg. N. Tvl.
16 April 1956.

Native Commissioner,
P. O. Nebo.

Maduma,

Ka kanyō ya mellwane ka go hlōpha setšhaba sa Bapedi.

Bjale ka ge ele ka kanyo ya Mmušō gore tapedi ba hlōphe lekgotla la bōna la boipušō "Bantu Authority", bjale ka ge ba Mmušō ba se ba ke ba bolēla le rena, ka kanyō ya mellwane gotee le setšhaba saka sewe se lego dipolaseng tša "Nebo area" tša setšhaba gore a di tlo bewa bjang?

Ke kgopela gore mellwane ya dipolasa tše di latēlanago ga di wele ka Sekhukhuneland. "Boschpoort 417; seripa - "portion" Tweefontein. Eenzam No. 448; le Spitzkop No. 171. Gomme ka gōna mellwane e tla ba mothaladi owe o hlophegilego gabotse, ibile polasa ye ya Eenzam ke ya Bapedi gammōgō le Spitzkop ye e agetšwego ke kgošana Solomon Phetla.

Ge Mmušō a ka kwana le ka kanyō ye, re ka leboga. Goba Mmušō a tšeye seripa sa Bapedi bawe ba tlogo tlošwa nageng ya tapedi ba "Sterkfontein" ba kgošana Jan Nkadimeng ba bewe nageng ya 'Boschpoort' gomme go hlōngwe lekgotla la Bapedi bawe ba welago ka tlase gaka ba naga ya "Nebo". Ge eba Mmušō o palelwa ke go fetola mellwane gore e wele ka Sekhukhuneland.

Kgoši Morwamotshe Sekhukhune.

Morēna e mogoło wa setšhaba sa Bapedi.

(JMS/EMEM.)

Kgoši Morwamotshe Sekhukhuni o tliša bogoši bja Thorometšane
Victoria Johannes Dinkwanyane.

I, the undersigned, Chief M. Sekhukhune, do hereby confirm the authority previously given that, Victoria Dinkwanyane, the widow of late Headman Johannes Dinkwanyane hold the position of chieftness over Michael Dinkwanyane Bapedi tribe and to have all full control thereof and the administration of the tribe affairs. Dated at Sekhukhuneland this 22nd April 1957.

To whom this may come: Thorometšane III.

Maduma,

Se, ke bohlatse bjo bo tšwago kgorong ya Bapedi Mohlaletse gore mang le mang a tsebe gore tswalô ya gagwe mo bogošing o tswalwa kgorong ya Bapedi Mohlaletse. O tswalwa ke mohumagadi Leganabatho wa Sekhukhune II. Leganabatho o tswalwa ke kgoši Matsobane Mphahlela. A nyalwa ke kgoši Sekhukhune II. Thorometšane Victoria J. Dinkwanyane o nyetšwe ka dikgomo tša mokgobo ke setšhaba sa Bapedi ba agilego Boonplaats Lydenburg district. Ka baka lewe ke yena Mohumagadi wa pušô ya Bapedi fawe a agileng ntshe.

Ka ditumedišô go bohle bawe pampiri ekhwi e ka fihlang go bôna.

Morwamotshe Sekhukhune

Bapedi Acting Chief.

22nd April, 1957.

Maroteng.

p.90

Native Commissioner, K34/120

Sekhukhuneland.

P/Bag Lydenburg.

2nd June, 1956.

Kgoši M. Sekhukhune,
Mohlaleetse.

Maduma,

O tsebišwa gore pitšō tše latelanago. Ya pele e tla dula Mohlaleetse ka Labone di 14 June 1956 ka nakō ya lesome le motshō (11 a.m.). Yōna ke ya go dira setlamō (resolution) sa moagō wa sekolo sa "Secondary" mo polaseng ya setšhaba sa Bapedi theng ga Mohlaleetse.

Maduma,

R. C. Durno.

Native Commissioner,

Sekhukhuneland.

Go šuhlanwa ka melomo Maroteng 1957.

Ngwapa wo wa 1957, Marota a pušo ya kgoši Morwamotshe Sekhukhune ga go bosana, Bapedi ba tiana nxa! Ebile ba kmušo wa makgowa ba tsene ka gare go setšhaba, ebile go swerwe Ngwana Phethedi Thulare le Godfrey Mogaramedi Mpjane Sekhukhune ka kgwedi ya Hlakole - (April 1957), ba išitšwe tahlolong (Deportation) kuwa (Zululand). Gomme taba-kgolo ke ka molaō wa Bo-ipušo bja batho baso (Bantu Authorities Acts). Gape-gape go lahlilwe Hezekiel K. K. Maredi le Kgagudi Moruthanyane Kgagudi ka kgwedi ya Dibatsela 1957. Gwa swarwa le banna ba 5, e mongwe wa bōna ke moruti Judas M. K. Hlakudi, gomme bakhwi ba 5 molato wa bōna o tla sekišwa ka la di 14th Nthole (January) 1958. Dijō ga di fologele motseng wa gešu Maroteng. Kgoši Morwamotshe o emisitšwe dikahlolong tša kgōrō sebaka sa kgwedi tše tharo:- Nthole, Dibokwane le Perekgong 1958. Makgowa ba re mokgalabje Kgobalale Sekhukhune e be yena moahludi wa melato. Ga go tsefe selō matsatšing akhwi; banna ba robala kgorong ya mošate mosegare le bošego go leta kgoši. Ditaba di eme ka mašimêlō, le gōna ga re tsebe gore e tla bešolwa ke mang?

Majakane le setšhaba go dula diphuthêgō tša dithapêlō go Modimo fa laneng la mošate ka dišontanga. Go fo hlwa go itšano, ga go se sa felego, go tla feta. Eupja ga ele kang ya bofofu e ka se kgōnê selō. Molaō o buša mongwadi wa ōna, le barongwa kuwa Legodimong le le kgêthwa ba bušwa ke molaō. Dikgoši di buša rena batho ka molaō, gomme le bōna ba bušwa ke ōna wa Modimo le batho.

p.92

Araba diputšišō šidi:-

K34/120

- (1) Naa tšhuhlano ye e diregile neng?
- (2) Go ile gwa swarwa bo-mang?
- (3) Gape go ile gwa swarwa bo-mang?
- (4) Naa batho bakhwi ba swarêlwang ba lahliwa; keng sewe ba se nyatságo?
- (5) Naa tshekišō ya Judas Hlakudi le banna ba bahlano e tlo ba ka la di kae?
- (6) Naa kgoši Morwamotshe o emišitšwe dikahlolong tša setšhaba kgwedi dife?
- (7) Naa tšhuhlano ekhwi ke mathōrō fa Mohlaletse?
- (8) Afa barongwa kuwa Legodimong ba boloka molaō?
- (9) Akere molaō o buša ba-ngwalêlwa gomme -ngwadi ana mongwadi wa ōna ga o mmuše?

N.B:- Hlōkōmēla gore taudišō e ngwadilwego ga e hlabole gomme le gōna ga e na nthla, e fo ba sepipimpi. Bapedi ba a kwa boipušō feēla ba šitwa ke phereketšo ya molemi (Trust land) fa Sekhukhuneland. Eupja go ka se kgonêgê go šatola molaō wa bo-ipušō elego tiro ya (Parliament) ya makgowa ke babuši ba rena gomme le bōna molaō owe o tla ba buša.

Mohlaletse Bantu Primary School,

P. O. Tsatestad,

via Pietersburg Tvl.

10th Feb., 1958.

Go Mongwaledi wa Sekhukhune School Board,

P/Bag Sekhukhune.

via Lydenburg.

Maduma,

Tsebišô ya gago ya ba-Mmušô No. NTV/5/4/Z.8 ya la di 20th January 1958 e arogetšwe ka manyami a magolo ga modirô wa barutišî ba sekolo seno sa mmušô o tla fêlêla ka di 31st March, 1958. Re nyamile ka kudu ga re lahliwa ke mong wa rena, kgošî. Re ya bôna ka mowe setšhaba se robileng molaô wa gago, gomme le gôna o re befeletšwe ka kudu; o re tseba re le ba se nago tsebô ya melaô ya dikolo. O reng wa re lahla?

Kgošî, rena maloko a mararo a komiti sekolo re boledišane ka mabapi le tahlô ekhwi ya sekolo. Gomme kgošî, ka thapêlô le kinamêlô - morwahle, phuralêlô ye ya gago e bohloko, re tla goboga fa Transvaal, South Africa. Kgošî re llêla maseya a se nago molato, se re lahlê Thôbêla.

Ka boikokobetšô wa gago mohlanka,

Motubatsi

Mongwaledi Sekolo Komiti.

Mongwaledi wa School Board,
 Sekhukhune School Board,
 P/Bag via Lydenburg.
 20th Jan., 1958.

Mongwaledi wa Sekolo Komiti,
 Mohlaletse Bantu School,
 P. O. Tsatstad.

Ka Notice ya barutiši ba sekolo sa geno.

O tsebišwa gore ba-Mmušô ba ntaetše gore ke tsebiše
 barutiši ka moka ba sekolo sa Mohlaletse gore mošomo wa bôna
 wa borutiši mo sekolong sa Mohlaletse o tla fêlêla ka di
 31st March, 1958.

(signed) J. M. Nkadimeng.

Mongwaledi wa Board.

N.B. Lemoga kgaoganyong ya 47. E sa fêle e gatêla pele
 tšhuhlêgô ya motse wa mošate - Maroteng. Sellô sa batswadi
 ke "joo!" ra lahlêga! Re tlo iša kae maseya a rena?
 Taba e ferekanyago Maroteng ke boipušô "Authorities Acts"
 le "Trust land". Ge e le Bantu "Education" yôna ga ba
 belaele, gobane makgowa ga se mohuta wa ma-Afireka. Bapedi
 thaetšang molaô wa Ramošweu, ba fentše bo-rrawešû ka marumu.
 Ga mehla eya-eya le bôna ba tla wišwa ke mohuta o mongwe.
 Tlogêlang mašata, rapêlang Modimo wa badimo; o gôna ka go
 sa felego.

Author.

p.95

Ref. No. NTV/S/4/Z.8

K34/120

Mongwaledi wa Lekgotla la Board,
 Sekhukhune Bantu School Board,
 via Lydenburg.

19th Feb., 1958.

Mongwaledi wa Sekolo Komiti,
 Mohlaletse Bantu School,
 P. O. Tsatstad,
 via Pietersburg.

Ka: kgopêlô ya Komiti ya geno

Thôbela,

Lengwalô la gago la di 10th Feb., 1958 lekgotla le le
 amogetse. Lekgotla le ntaetse gore ke go tsebiše gore bjalo
 ka ge mpherefere wa sekolo o dirilwe ke kgoši le setšhaba,
 esego Sekolo Komiti, le palêlwa ke go ka isa kgopêlô ya
 Komiti go ba-Mmušô.

Ka maduma le koikokobetšô

(Signed) J. M. Nkadimeng.

Mongwaledi wa Lekgotla la Board.

NB. Bôna Letlakaleng la 93. kgopêlô

Author.

Eana ba motho ke thaka, ba a naba. Meênô ya Bapedi.

Bapedi ba Thulare e bile setšhabana se senyane ga ba arogana le Bakgatla ka-Makau mo tikologong ya Rustenburg. Gomme ka tekanyô ya mabaka, ke ka 1600 A.D. Gomme ba sepela ba khutša ngwaga ana e mebedi, ka baka la dijô. Ya Kgoro (Bronkspruit) ba kile ba êma le ntshe. La bobedi ba khutša (Nebo Middelburg Tvl.) gomme ba re ka go kgahlwa ke mohlare o bitšwang Mohlakô (Mogalatladi), ba re ke rena Bahlakô, bara-pogole a Ngwato le Bauba. Go tloga mo Nebo (Pokwane) ba tlile ba khutša Mašadi ana Bonwatau (Duizend-Annex), gomme gôna ba be ba sa bina Kgabo. Bangwadi ba bang ba re ke kgabo ya sebatana (Tudu) gomme ba bangwê bakgalabje ba re ke kgabo ya mollô. Eitše ga ba tloga Bonwatau, ba bolaya phuthi. Seripa sa mošate sa hlanogêla kgabo, ba thôma go bina phuthi. Gape-gape, eitše re ba le ka godimo ga thaba ya Leolo (Lulu mountain) ba fihla felô ga mohlaka, gôna ba tôpa mootlwa wa noko kgaufsi le mohlapi o a getšego ke seolo ba re: "Mabothêla".

Mokgekolo e mong e a phedilego sebaka se setelele a thôma a rêta a re: "Re bowa mohlake-mohlaka marôle: ga mohlapi wa Mmasebutla sa dimo; re bowa seolo Mathebo"! Gomme mo Bapedi ba hlanogêla phuthi ba thôma go bina noko go fihlêla lehono 1958. Seripa se sengwê ga se sa bina yôna le lehono. Makgata o bina tšhwene. Mabogwana o sa bina kwêna. Bjale, Bapedi ba theoga thaba ba lebentše bohlabêla-tšatši ka taêlô ya makgoloabôna. Ba fihla Tubatse, ba aga ka mošono go lebana le polasana ya Manoke, (Mancke), gôna setšhaba se ile sa dula sebakana se seteletšana; ke ge tšhuhlanô e thômêga. Kgošana Mampuru I a šwahla a tshela Lepelle.

p.97

Fa Tubatse re hweditše go tlile pele dikgōrō tše:-

Bogopa, Mafiri, Tlaka le Maleka. Gomme Mafiri le Maleka le Mafiri bōna ba bina noko ya bogwaša-a bja phakana- a dimo. Tlaka yena sa bina tšhwene le lehono. Noku ya bogwaša ke gore "Sehlong".

Baithuti ba ka lemoga gore meênō ekhwi ya setšhaba sa Bopedi ga e aroganye motho, aowa! Ke mekgwa fêla, ge e kaba gore e na le mohola gōna re tla tšhitlana, ra sebe selete.

Bapedi mola ekabe re agile gammōgō, motse wa Maroteng o kabe o swana le metse e megolo bjaleka "London, Berlin, Paris, Holland, Washington, Cape Town & etc.

Go phedišana ka go lomana le go bakišana mejō ke taba e sekōbō. Gape-gape o ka lemoga gore Bapedi e be ele setšhaba se segolo ka baka la go nyalêlana mabōnê ka ditšhabana tše ka mathoko ke gore Nkadimeng, Masemola, Kgaphola, Radingwana Mashabela, Mphahlêla, Matlala, Maisela, Barōka, Mohlala le Batshweng. Gomme le ge lehono re aroganywa ke melaō e mefisa ya sekgowa, ka baka la thutō ya mangwalō re be re tla bopêga setšhaba se segolo mehleng e tlogo. Eupja tšewe ka moka di tla lemogiwa ke ditlogolwana tše di tlogo bēlēgwa.

Ge ele mabapi le mabōnê bōna kgaoganyō ya XIX. (19). Ga re bala ditiragalo tša go bupja ga motho lefaseng re hwetša go le gōna fêla mehla ya lehono a re ithuteng gore kōpanō ke maatla a go fêle kgêthologanō ka meênō ya dibatana.

Araba diputšišō tše ge o na le pelo-theri.

- (1) Naa Bapedi ba arogane le Ba-Makau kae?
- (2) Naa tekanyō e kaba ngwaga ofe?
- (3) A nke o swayê makhutšō a bōna gararo.
- (4) Naa mohlare o ba rego ke mohlako o hweditšwe kae?
- (5) Bapedi elego ba hlanogetše meênō e mekae?
- (6) A nke o nthêtelê serêto sa moênō wa bōna bjale.
- (7) Naa serêto se se retilwe ke motho o bjang?

- p.98
- (8) Ke sefe serina se sego sa hlanogêla moênô?
 - (9) Ba lebanya kae ga ba fologa Leolo?
 - (10) Naa polasana ya Morêna Manonke wa e tseba?
 - (11) Ga tšhuhlêgô e thomile go thubile mang?
 - (12) Ke dife dikgôrô tše tlilego mathômô fa Tubatse?
 - (13) Naa batho bakhwi ba binang?
 - (14) Naa tšhitlanô e na le mohola setšhabeng?
 - (15) A nke o swantšhe, ke metse efe?
 - (16) Naa setšhaba sa Bapedi se namaletše ka baka la mohola ofe?
 - (17) Naa karogânô e thomile ke Bapedi feêla?
 - (18) A elego mehleng ya lehono re swanetše go ba bjang?

Tabane

E mong wa seripa sa Bakgatla

Dialelana Dihlašana

Modise

Kgoši ya Bakgatla ba Makau

Le Lellaten?

Morwamotshe

Mampuru I.

(O hlosa bogosi ga

Nokolane

Mafêfê Haenertsburg

Sub-district

Zoutpansberg)

Dikotope

Thulare

A bolawa ke Thulare

Malekutu I Matsebe

Phethedi Motodi Makopo

(O loiwa ke (O bolailwe

(Ba bolailwe ka ntw

Matsebe ka ke bo-nwanabo) ya Umzilikaze)

bohlwele

Sekwati

Mampuru II.

Sekhukhune I.

Kgoloko

Malekutu II.

ana

(O buša seripa sa Mašile

Bapedi fa Mamone

District Middelburg Morwamotshe II

Makabeteng

Transvaal)

o biditšwe

Sekhukhune II.

1905 Kgolanê² na Marisane

(Kgoši ya seripa sa

(O buša seripana sa

Bapedi Sekhukhuneland

Bapedi Sekhukhuneland)

District Lydenburg)

District Lydenburg.

Thulare II o biditšwe

15 Dibatsela 1940.

Morwamotshe ke

moswaredi wa bogosi 1945).

Dikgoši le dikgošana ba sa phelago ka 1954 A.D. Sekhukhuneland
area.

- (1) Acting Paramount Chief Morwamotshe Sekhukhune.
- (2) Chieftainness, Diphala Ntwampe L. Mampuru.
- (3) Chief Michael Morewane Riba.
- (4) Kgošana Mahlagare M. Mohlala.
- (5) " Eliase Maroga.
- (6) " Kgetshepe Mafolo.
- (7) " Phaswane Magoši Mashabela.
- (8) " Marathane Maisela
- (9) " Lefakgomo Selepe.
- (10) " Kopjane Sekwati.
- (11) Chieftainness Makopi Kgwete.
- (12) " Mante Mathume Mohlala.
- (13) Kgošana Mmutlane Maahlo.
- (14) " Matshiri Malepe.
- (15) " Kgolane M. Phasha.
- (16) " Mahlagaume Makofane.
- (17) " Makgamathi Mashishi.
- (18) " Ngwananoka M. Kgolane.
- (19) " Sekwati Seraki Sekhukhune.
- (20) " Mahurane Komane.
- (21) " Mathume Moela.
- (22) " Mosese Magolego.
- (23) " Johannes Kōbe Nkosi.
- (24) " Ngungunyane Shopeyane Maphehle.
- (25) " Pudi Mosehla.
- (26) " Kgolane Kgoloko.
- (27) Chieftainness Dithobolong Ramphelane Nkadimeng.
- (28) Kgošana Malekutu Makgeru.

- p.100 (29) Kgošana Kabu Sefōgōle Makgeru.
 (30) " Piet Mashegwana.
 (31) " Sekele Seopela.
 (32) " Thana Tshesane.
 (33) " Mapitsane Mamogogo Maila.
 (34) " Jan Lekentle Mohlala.
- p.101 (35) " Dithlakaneng Mogashwa.
 (36) Kotole Rahlagane Matlala.
 (37) Chief Frank Shikwane Maserumule Matlala.
 (38) Kgošana Morekus Sinamela.
 (39) " Leseedi Mawela.
 (40) " Sepeke M. Ratau.
 (41) " Moepadira Mampuru.
 (42) " Matshupe Tswane Maila.
 (43) " Dinkwanyane Sekhukhune Sekwati.
 (44) " Selematsela.
 (45) " Mampuru Malekana.
 (46) " Mogeng Maphoto Rantho.
 (47) " Phatane Masha.
 (48) " Magomarêlê Maphopha.
 (49) Chieftainess Ngwanamchube Lobang Mahlopi Kgaphola.
 (50) Kgošana Podile Mpetle Radingwana.
 (51) " Lekwankwa Mmela.
 (52) " Tabaka Mohlala.
 (53) " Nkope Mokgoko Matshatsha.
 (54) " Zakaria M. Senkgadikgomo Makgata.
 (55) " Solomon Kgagudi R. Sekhukhune.
 (56) " Ramakgwale Phahlamohlaka.
 (57) " Moruthanyane Seroka.
 (58) Acting Headman Ramosedi Phokwane Phasha.
 (59) Chief Mankopane Komane Nchabeleng.
 (60) " Potlake Nkwane Phasha (Masenyeletše).
 (61) " Komane Mōlōke Nchabeleng.

- p.101 (62) Kgošana Matleu Mashabêla.
 (63) " Maimo Moswatse Maisela.
 (64) " Mapharaše Maisela.
 (65) Chieftainess Diphala L. Matlala.
 (66) Kgošana Nkotwane Masha.
 (67) " Moribišane.
 (68) " Sethokgêla Maepa.
 (69) " Ben Lphahlele Maloma.
 (70) " Bankgwanyane Ratau.
 (71) " Phetlane Phetla.
 (72) " Petrus Makopole Masha.
- p.104 (73) Victoria Thorometsane J. Dinkwanyane (chieftainess).
 (74) Maokeng Kgwete.
 (75) Selala. (Lekgaga).
 (76) Maria Morise D. Morêtsêle (chieftainess).
 (77) Kgobisi Mashegwana.
 (78) Motuku Seopela (Headman)
 (79) Mamphashane Mpuru "
 (80) Senyane Makuwa "
 (81) Jonas Tshehla "
 (82) Zikaula Monyamane "
 (83) Lepudi Makola "
 (84) Mojalefa "
 (85) Marabunye Makola "
 (86) Kgopane Galaka "
 (87) Letlou Tsebane Leshaba "
 (88) Phaletša Mabokwane "
 (89) Morwashai Komane "
 (90) Sethokgele M. Maepa "
 (91) Legare Mashegwane "
 (92) Morwabogae Makwane "
 (93) Mohlahlo Masha "
 (94) --Mer--

Bahlomphegi bakhwi ba hlōmphēga ka kudu ka gobane ba nyala mabōnē gore dikomana tša bōna di babalēlwē ke kgōrō e kgolo ya mošate, gomme ga ba ntšhe lehlakori ana sebegō, ba ka loba fēla ditshwanēlō tša go tseba mong wa bōna ka mekgwa le melaō ya Sepedi.

Siba:-

- (1) Setlamorago Phafane Mampuru.
- (2) Monampane Phaswane Mashabela.
- (3) Pautu Matsemela.
- (4) Potlake Sebope Tladi.
- (5) Seabe Matshi.
- (6) Modupeng M. Makola.
- (7) Dinakanyane Kgobalale Seroka.
- (8) Phophedi Makuwa.
- (9) Mamogudi Matlou
- (10) Mabule Malleka Mositsa.
- (11) Letshela Legopane Matlala.
- (12) Mametša.

Banna ba butšigo medirō ya kgwēbō fano Sekhukhuneland; e sa sepela gabotse. Siba:-

- (1) James Mabowe Sekhukhune.
- (2) S. J. Riba.
- (3) Lucas Kupe.
- (4) M. J. Lesufi.
- (5) N. Phori.
- (6) Marodi (F) Nchabeleng.
- (7) Uria D. Ntswane.
- (8) Dinkwanyane Nchabeleng.
- (9) Kopjane Nkopodi Mahlagaume.
- (10) Malese Nchabeleng.
- (11) Setsweke Phala le G. G. Sekhukhune & Co.
- (12) Judah Phogoti Maredi.
- (13) Joele Mogale.
- (14) (Mohu) Johannes Mathetše Maisela.

Sekhu ke taetsô e kopana ya kgoši Morwamotshe II le morwaye Sekhukhune II.

Morwamotshe II.

Sekhukhune II. Malekutu Ramphelane Nyaku Kgoloko Tenyane Mpjane

Sekhukhune II.

Thulare II. Malekutu. Kgolane Phethedi. Mogase Sehlophe.

Ngwanatsomane. Mosehla

Thulare II.

Mabapi le bana ba kgoši Sekhukhune II ke bôna elego dihlôgô tša malapa á a masome a metšô e mebedi, gomme ba bang bo hlokile thari ya masogana. Ga ele Thulare o na le masogana, eupja padišô ya bôna e tla bônala mohlang e mogolo wa bôna a dula setulo.

Thulare o ile badimong ka la 15 Dibatsela 1940. O be a šoma fa "Native Affairs Department" mo (Head Office) Pretoria City. Basedi ba gagwê ba fetša seatla (5). Go tlogile ba bararo. Thulare e be ele motho wa thutô e botse ya mangwalô a Seisimane.

p.104	(94) Mgorwane Phelane	(Headman)
	(95) Sebakane Mamonyane	"
	(96) Robert Mokobane	"
	(97) Eliase Kgwêê	"
	(98) Setemere Manyaka	"
	(99) Maputle Maroga	"
	(100) Ntweng Mpuru	"
	(101) Maputle Monana	"
	(102) Marekollo Mahlwane	"
	(103) Kgasane Shai	"
	(104) Ditolo Mokgwadi	"
	(105) Tshirane Malekana	"
	(106) Moloko Mankge Sekwabatlane	"
	(107) Klass Magakwe	"
	(108) Motlake Mogashwa	"

Ka letsatši la di 11th March 1955 ka nakō ya 11 a.m. mosong go be go dutše kōpano ya batswadi ba bana ba Sekhukhune Primary School, batho e be ele 108. Kgoši Morwamotshe, Acting Paramount Chief ya Bapedi le mokgalabje Kgobalale Sekhukhune ba le gōna.

Kōpano ya kgēthō ya maloko a School Board le School Committee. Modula-setulo ele Morēna Matime Matlala.

I

Ba kgethilwego go ba School Board:-

- (1) Morēna Ben Motodi Sekhukhune.
- (2) " James Mabowe Sekhukhune.

II.

Ba kgethilwego go ba maloko a Komiti Sekolo:-

- (1) Morēna Ben Motodi Sekhukhune (Chairman).
- (2) " Hezekiel K. K. Maredi (Vice Chairman).
- (3) Reverend Edward M. E. Motubatsi (for Government).
- (4) Morēna William M. Sekwati (" ")
- (5) " Setlamorago Sepadi (" tribe)
- (6) " Manthwadi Puleng Lesufi (" ")

Eitše ka morago ga poledišanō e bose ke ge Morēna J. M. Sekhukhune a kgopēla moruti Motubatsi go phētha modirō ka thapēlō go Modimo. Ka uri ya 2:30 p.m.

Ben M. Sekhukhune (Chairman)

Edward M. E. Motubatsi (Secretary)

Mohlaletse Sekolo

11/3/55.

N.B.: Leina la sekolo sekhwi le fetotšwe gore ke Mohlaletse Bantu Primary School ka baka la Sekhukhune Secondary School se tlogo agiwa mehleng ekhwi.

Wene: Zakaria Molebeledi Senkgadikgomo Makgata, ke go neêla maatla a go khuduša le go tshumêla ka moka nyakwana ya:-

(1) Jim Marei Tax. No. 201/3/334.

(2) Jappie Magugudi Tax. No.201/14/220. fa polaseng ya Drakenstein No. 31 Nebo area Grobersdal district.

Mabaka ke gore ba gana go patêla tšhalete ya khirô ya naga ya setšhaba sa Bapedi.

(1) Mabêlê.

(2) Mamati le mabjang ao ba a rekileng o seke wa di tshuma.

(3) Marumu le dilêpê tša bôna o di romêlê fano go nna ka motseta, Leseilane Moshabi Radingwana a tlê natšô fano go nna Maroteng.

Modimo Boloka Mohumagadi.

God Save the Queen.

Morwamotshe Sekhukhune

Acting Paramount Chief.

Lehono 7th Dibatsela 1954.

Mohlaletse Sekhukhuneland.

Kgôrô ya Matubeng a Sekhukhune II e hlôkômêlê.

- (1) Mosadi Sehorane, kgaitšedi ya kgošana Sepêkê Malakeng Ratau, o hwile a se na ngwana wa mošimanyane; e fo ba dikgarebe tše tharo. E mongwe a bolawa ke legadima 1949.
- (2) Setšhabana sa ga Kgwete ba senyegetswe ke kgošana. Ntwampe Kgwete o pherekane hlôgô gomme meala ya pušwana e swerwe ke mohumagadi Makopi ka kgonthiso ya kgôrô ya Maroteng, 1951.
- (3) Mohumagadi Malefjwane Setifina Morwamotshe lege a be a dula le kgoši Sekhukhune II, e be e foba moapei (cup-bearer); ke mosadi wa (mohu) Malekutu Morwamotshe Sekhukhune.
- (4) Mohumagadi Maremele, mmago Matšhile Sekhukhune o ebe a felwe mmago Thulare ga a nyalwa ka dikgomo tša setšhaba ke Marota ga Mphahlela (1899) ele motho wa mmago kgoši.
- (5) Mohumagadi Mošiane, kgaitšedi ya kgošana Kôbê Maphehle o na le bana ba babedi go o spetše nabô o ile kuwa Swaziland ka (1921).
- (6) Morêna Moruthane Sekhukhune Sekwati e be ele modiši wa kgoši Sekhukhune gomme o be a fiwa kabêlô ya leswafo, ele nama ya gagwê ka molaô wa Sepedi.
- (7) Morêna Lethoke Mashabêla e be ele mogotši wa mollô fa kgorong e kgolo ya Marota, gomme a se na kabêlô ya nama fa kgorong. O be a fiwa ka mphaka.
- (8) Mohumagadi Malesibe Sekhukhune, morwedi wa Sekôrô e bile moopa gomme thlatswadinôka ya nyalwa ka ll dikgomo. O ganne go tla bogadi le lehono (1932).

Kgôrô ya mošate e rêla maina a bogolo, 19th Mopitlu 1951.
Maina a beilwe ka tatêlanô ya batswadi bogolwane mo kgorong
le malapeng.

(1) Leganabotho Thulare	(20) Madinoge Sebope
(2) Malekutu Thulare	(21) Malebale Sebope
(3) Phethedi Thulare	(22) Nkopodi Ramphelane
(4) Mafete Thulare	(23) Mpjane Ramphelane
(5) Tlakale Thulare	(24) Mošiane Ramphelane
(6) Matsebe Segwarihle	(25) Bafedi Ramphelane
(7) Bafedi Morwamotshe	(26) Ramphelane Mametsi
(8) Diphale Malekutu Sekhukhune	(27) Sebotse Mametsi
(9) Motubatse Kgolane	(28) Manyaku Mametsi
(10) Mošiane Kgolane	(29) Lekoko Moleke
(11) Dikoti Kgolane	(30) Segopotše Moleke
(12) Kgoputšô Phethedi	(31) Tsêke Mabowe
(13) Letswalêla Phethedi	(32) Nkahloleng Mašupjwe.
(14) Matsebe Sekwati	(33) Mankopodi Mašupjwe
(15) Segopotše Mosehla	(34) Nthepe Mašupjwe
(16) Kgetshepe Mosehla	(35) Tsêkê Moruthanyane
(17) Matime Mosehla	(36) Kgoputšô Moruthanyane
(18) Morewane Mogase	(37) Maletsiri Tsêkê
(19) Mamasegare Sebope	(38) Makokong Mabatane
	(39) Motubatse Mabatane
	(40) Sebotse Mabatane
	(41) Khudu Mabatane

Mohlang bana bakhwi ba rêlwa maina ebile monyanya o
mogolo. Baphorokitšhi ba leina ka sebetse sa kgomo e be ele
Morêna Kgoloko Morwamotshe le Morêna Kgêtshepê Makwatanyane.
Mophoroketšhi ka go pshwêla ka motôgô ele mohumagagi
Mamohube Moruthane Sekhukhune.

- p.108 Go ya bônagala gore khudu ga e lahle legapi la yôna. Go pshwêla ka bjälwa ke pontsho ya bontlê. Go loma ka sebete phatleng ke taetšo ya tlišeletšô ya badimo ana bo-Rrawešu ba bogologolo. Mokgwa okhu o na le serithi sa leina la
- p.109 Setubatse. Therešo le maetsepelêlô a Bapedi mabapi le thêlô ya maina a mahlalagading e foba pontšho ya go holofêla moêno wa Sehlakwana. Gomme monyanya ke go phasa badimo gore le bôna ba be thabong le batswadi ba bana bakhwi.

Kgomo ya thlabja le bjala e foba sebônwa ka mahlô, gomme kholofelô ele thabišô ya Khuduthamaga ya bo-Rrawešu. Gobane go be go hlôkafetše tsebo ya Dikgapetla ana matlôkô a Efangedi ya "Saint. Matthew 28: 19-20. Gomme ke ka baka lewe eitšego ga baruti ba Lentšu ba fihla mo borwa bja Afrika gomme ga re kolobetšwa ra lahla maina a se gagabo rena, ra ithêla a sekgowa; kganthe re fošiša sa thiagô ya rena.

Ga ele sehlabêlô sa kgomo le bjala di ka se re tsentshe Mmušong wa Kgaugêlô le Letagong la Modimo. (Bala Pesaleme 50: 7-13 Vs;) gore dihlabêlô tša nama le madi ga di na mohola bophelong bjo bo sa feleng.

Mekgwa e mentšhi ya Sesotho e foba manô a go ja (dja) gomme bošaeadi ke gore go dirêlwa badimong ba Modimo.

A go tsinkelwe therešo mangwalong a makgêthwa, esego (Histories), aowa! Ona šia:- (1) Job., Psalms, Proverbs, Ecclesiastic & The Song of Solomon), le masome a mabedi le metšô e šupago - Dipuku tša Tasetamente e mpsha.

Dipuku tše di tlo go ba seetša le thlathollô ya diphiri tša Modimo.

Mekgwa ya rena Basotho, re latêla mogofe ana megofe ye e se nago mohola mohlang wa karoganô ya Moya le Nama.

- Ke ya rereša kuwa gae mašaka, mašemo le mabenkêlê a dinama ga a di ntshe. Ge o ka ithuta, wa bala ka hlôkômêlô gabotse fa Tasetament ya Kgale, o tla lemoga gabotsana gore
- p.110 ka moka medirô ya dihlabêlô ga e na mohola, e be e foba dikholofetšo tša mahlatse le ya lefase la Kanaan goba bohwa

p.110 bja bana ba Iseraele, esego bophelò bjo bo sa felego, aowa!

Go thōma ka Adam go fihlêla ka Abraham ga gona kgwêranò ya bophelò bjo bo sa feleng. Jesus Kriste yo a boletšwego ke Baprofeta ba lesome le metšo e seelago ke yena a neetšego ditšhaba ka moka kutullò ya mmušò wa Modimo (bala St. Mark 16. 14-16; St. John 3. 16-17; Revelation 22. 15-18.

Araba diputšišò šidi:-

- (1) Go loma ka sebete go hlologelela eng?
- (2) Naa bakgemi e be ele bo-mang?
- (3) Naa tlišeletšò ke serithi sa eng?
- (4) Ke ka baka lang ̄apedi ba sa lahle mokgwa wo wa segagobo?
- (5) Naa maetšepelêlò a go rêla maina keng?
- (6) Naa monyanya ba holofetšeng ka ôna?
- (7) A nke o nthlathollêlê sehlabêlò sa kgomo le sa bjalwa.
- (8) A elego dikgapetla keng?
- (9) Afa ke phòšò go hlanogêla maina a Sesotho?
- (10) Naa ke puku efe ye sehlabêlò sa kgomo se se nago mohola?
- (11) Ke dife dipuku tše 5 go Tastmente ya Kgale go bitšwa e kgêthwa?
- (12) Naa karoganò ya Moya le Nama keng?
- (13) Akere kuwa badimong re tlo ba le mahumo ka moka a lefase?
- (14) Naa medirò ya dihlabêlò ebe e holofetša e šupa kae?
- (15) Naa Adama le Abraham ba kile ba holofetšwa bophelò bo sa feleng?
- (16) Ke mang senatla sa go bula ditšhaba tsebò ya Mmušò wa Magodimo?

p.111.

Kgaoganyo LIV.

Sehlôphana sa Ba-Maša-gosêbo ba kgošana Makopole.

Kgošana Petros Makopole Maša ke moswa wa Bapedi, mmagwê ke e mongwê wa barwedi ba Sekhukhune I. Ba be ba agile polaseng e ba rego ke Kalkfontein ka mošola wa noka ya Tubatse.

Eitse fa mathômong a pušô ya kgoši Morwamotshe Sekhukhune ka 1949, leburu la polasa la thôma go ferehla Ba-Maša. Yare ka la di 11 Hlakole 1949, "Native Commissioner ya Sekhukhuneland" ya tsebiša dikgoši tšekhwi:- M. Sekhukhune, Frank S. Maserumule le M. Kgoloko gore ba kôpane naye le Ba-Maša mo Kalkfontein, ebe pitšô. Gomme le yena leuru la sebakana sewe, gomme le kgošana ya "South African Police" a le gôna.

Eupja Ba-Maša ba ngangabala go khudušwa, ba re naga ye ke ya bôna, ba e rekile ka £1000. Yôna ba e neetše moemedi wa bôna elego Morêna Basmer. Dikgoši tše tharo tše ba leka ka maatla go bontšha mabaka a kwêla-bohloko go Ba-Maša gomme ya ba gôna ba ngangabalang.

Ke mowe e mongwe wa Letsôgô la kgoši Maphuthe a ilego a eletša Ba-Maša mabapi le tumêlêlanô e ilego ya saenêlwa ke kgoši Sekwati I ka di 17th November 1857 ka kuwa Thaba-Mosêga.

Ba-Maša ba tšhêla legowa le mogofe. Kgošana ya S. A. P. a re: "Mohlant ke tlang ke šikere molaô magetleng aka le seke la tšhaba, monna gomme a namêla thaba ela. Ke bonê a eme senna go swana le lehono".

Pitšô ya tswalêlwa pula ya seretla e ena, gomme ele matlôrô-tlôrô. Yare go khuleng, ra tšea tsela goya Mohlaletse.

p.112

La fihla letšatši la masetla-pelo go Ba-Maša ka kgwedi ya Moranang 1949. Dilori di feta masome a šupang, dimôtôrôkari ele ya "Chief Native Commissioner, Native Commissioner" ya Sekhukhuneland le wa kgoši Morwamotshe Sekhukhune le matona a gagwê le "Senior Secretary", Edward M. E. Motubatsi go hlabeng ga letšatši.

Dilori di rwele masōle, gomme ba šikere molaō magetleng a bōna (melongwana-meswana).

Ra hwetša kampō e kgolo mo leopeng la Kalkfontein. Mokuditane wa Ba-Maša wa re kgwathi! Banna ba namēla thaba, basadi le bana ba bangwē ba utama maopeng le mafsikeng. Mabōtō a nyakwana le medutudu a phušulwa ka ditereketare. Mengwakō e hlathwa, diphata le mabêlê le melope le bana ba nametšwa diloring, ba išwa tahleng Magaragareng "Geluks Location Sekhukhuneland"; yaba 'nyatša-molala e hwile molaleng'.

Ka di 16th Dibokwane, 1950 sellō sa kwala kuwa Magaragareng, dibeeleng tša ditente tša Ba-Maša; e be ele ditente tša Mmušō go šegeletša maseya marung le go tonyeng.

Ke ge Komisiinare a hlabēla kgoši mokgoši gore kōpanō Magaragareng. Ba-Maša ba re "go nya go eme re lahlile". Kgoši Morwamotshe a re: "arieng polaseng ya setšhaba ka Loopspruit, Nebo area. Le lahleditšwe ke I.C.U., lehono e kae"? Komisiinare a re Ba-Mmušō ba letla go tlo tšea ditente tše, kgaufsi.

Morēna James Mabowe Sekhukhune a re: "Le a ntseba gabotse lena Ba-Maša ga re le kuwa sekgoweng; ke lw kwēla bohloko bjale ka ga le le bana ba Thulare, bōnang lehono! Ba-phetla ga ba ka ba ngangana le mong wa polasa, ba ile ba itahlēla go mong wa bōna gomme ba dutše gabotse kuwa Spitzkop - Hlōgōtlou. Ke Ba-Maša ba falalēla Strydkraal Trust Farms.

p.113 Araba diputšišō; tšhikarō ya Molaō.

- (1) Naa mmago Makopole ke morwedi wa mang?
- (2) A leburu le tshwentšē Ba-Maša ka pušō ya mang?
- (3) E bile ka letšatšī lefe e dutše Kalkfontein?
- (4) Dikgoši e bile bo-mang?
- (5) Afa leburu la polasa o bile gōna kopanong ye?
- (6) A Ba-Maša ba ile ba dumēla khudušo?
- (7) Gomme ba reng gomme ba re tšhalete ke bokae?
- (8) Ba itše ba ineēla mang?

- p.113
- (9) Ba-Maša ba kile ba rata go thaetša kgoši tše?
 - (10) Naa ke ofe yo a ileng a bapisetša Ba-Maša, kang, neng?
 - (11) Bjale ba reng Ba-Maša-bosêbo?
 - (12) Kgošana ya S. A. Police a fetola a reng?
 - (13) Naa go ile gwa dirêgang ka letšatši lewe?
 - (14) Eitše go hlabeng ga letšatši ba dirêgelwa keng?
 - (15) A molaô o šikerwego ke masôle ke selô sefe?
 - (16) Afa mokuditane wa Ba-Maša o sa kwala?
 - (17) Ba ile ba tšhabêla kae banna le basadi?
 - (18) Naa setšhabana se se ile sa lahlwa kae?
 - (19) A bagologolo ba reng ka nyatša-go-botšwa?
 - (20) Naa sellô sa Ba-Maša sa kwala ba le kae?
 - (21) Ba-Maša ba ile ba reng?
 - (22) Kgoši Maphuthe a reng go bôna?
 - (23) Naa Loopspruit e rekilwe ke mang?
 - (24) A Maša o be a forwa keng?
 - (25) Komisiinare a reng go ba-Maša?
 - (26) A seboledi sa temošô go Ba-Maša ke mang?
 - (27) Ba falaletše kae Ba-Maša, nageng efe?

NB. Bo-rrawešu ba itše "segana go botšwa se tla bôna ka marôpô". Gape ba re: "Tsobe le sa swego le na le setlang se setala ka gare".

Manganga a ja mong a ôna. Gape ba re: "Selo mong a sona".

Kgošana Maokeng Kgwête: Vs. Piet Ntabane.

Ka 1948 Maokeng Kgwête e bile phapano e kgolo le Piet Ntabane, ngwana wa rangwane wa gagwe, ba hufafelana koma. Molato wa tshekišano wa fihla kgorong ya Marota gomme gwa fenywa Piet, a re: "sefata", a neelwa phata a tsena go "Native Commissioner ya Sekhukhuneland area". Bjale kgoši Morwamotshe a tsebiša kōpano kuwa (Rietfontein district of Lydenburg). Kgoši ya tloga a na le bakgomana bakhwi:- J. M. Sekhukhune, J. R. Sekhukhune, Mokgalabjwe Kgothalale Sekhukhune le E. M. E. Motubatsi (Senior Secretary). Mpherefere wa butšišwa seripa sa letsatši ka moka. Eitse mafelalong phošo le moreba wa hwetšwa godimo ga Piet Ntabane ka dihlatse le bakgalabjwe ba ntshe. Ba re yo Piet ga re tsebe ga ele kgošana, aowa! Tatagwe e be ele foromane ya polasa ya lekgowa elego Morēna Piet, gomme yo Piet Ntabane o ikgopola bogošana ka baka lewe. Gape rena Bakgautšwana re ya tlabega ka ditiro tša gagwe; o thomile kgale a ferehla Bakgautšwana. Mokgalabjwe Kgothalale a ema a re: "Aowa Piet, tatago Ntabane ke ya mo tseba le ramogolwago Maokeng yo a go rēlwa yo kgošana Maokeng Kgwête. Kwa monna, tlogela tša bogoši bja segagešu. Rena, basotho ba Sekhukhune ga o na tokelō ya go bolotša koma kantle le kgošana Maokeng. Ke tseba le kgōro ye go laolang kuwa Maroteng. "Native Commissioner": "Bakgautšwana, le kwelē gape le ya se se boletšwego ke kgoši Morwamotshe le batseta ba gagwe. Ke seke ka hlwe ke ekwa pakišano. Maokeng ke yena mong wa Bakgautšwana ka tlase ga kgoši e kgolo ya Papedi elego Maphutha ditšhaba". Pitsō e tswaletšwe, šalang gabotse. Morēna!

p.115 Araba diputšišo šidi:-

- (1) Naa keng se bakwang; Maokeng le Piet?
- (2) A batho ba ba agile polaseng efe?
- (3) Ke baga kae batho bakhwi?
- (4) A batho ba ba kile ba fihla Maroteng?
- (5) Naa pakisanō e kile ya fedišwa?
- (6) Komišinare ebe etšwa kae?
- (7) Kgobokanō ya dula polasaneng efe?
- (8) Naa mafelelong molato o llē mang?
- (9) Ke bo-mang ba nago ba na le kgoši?
- (10) Ba ile ba reng dihlatse tša bōna ofe?
- (11) A nke o bolele ka botlalo taudišo ya mokgalabjwe
Kgobalale Sekhukhune?
- (12) Bjalege "Native Commissioner" ya reng?

The Volksraad of the Lydenburg Republic and the Matlatee Kaffir Chief Sekwati. On the 17th November, 1857; Agreement.

Entered into by the Committee appointed by the Honourable "The Volksraad of the Lydenburg Republic", and the Matlatee Kaffir Chief, Sekwati on the 17th November, 1857, the appointed committee have agreed:- that peace between Sekwati and the Lydenburg Republic shall be promoted as much as can be on both sides. That the people of Sekwati shall not be permitted to pass the Steelpoort River with guns and horses unless by permission, or on being called by somebody, but that they are permitted to hunt "free and unmolested" on that side of the Steelpoort River, on the land now occupied by Sekwati. That Sekwatie shall upon request and indication, at once deliver up the stolen cattle and punish the guilty party. Likewise, that Sekwatie when anyone comes to him and asks for assistance shall then render assistance to such an one, to trace the cattle stolen or bring back the absconded servants and he shall punish the guilty party.

Furthermore that all the people (Natives) who lived beyond the Steelpoort River, on the side of Sekwatie, can be considered as his people; but all people (Natives) on the other side do not belong to him and the white men can deal with them according to their pleasure.

Thus done in the town of Sekwatie on the 17th of November, 1857. The Honourable Committee appointed by the Honourable Volksraad of the Lydenburg Republic.

(Signed) X Sekwatie

X Maetsie

X Mampuru

We, the undersigned Commissioners declare that the above marks of Sekwatie, Maetsie and Mampuru, were made in our

p.117 presence by the said Matlatee Kaffir Chief and his Head captains on the date above-mentioned.

(Signed) C. T. van Niekerk member Volksraad.

F. C. Combrink Field Cornet.

O. T. van Niekerk Oson Interpreter.

J. Middel, Ison Acting Secretary.

This document was approved of by the Lydenburg Executive Council on the 9th of December 1857 and by the Lydenburg Volksraad on the 9th April -. Sekwatie died on the 20th September 1861.

Tumêlêlanô e ngwadilwe ka godimo o ka e hwetša go "A short history of the Transvaal tribes". E gatišitšwe ka 1905. E tsomê, o tla e hwetša fa "Government Printing Office Pretoria City".

Mo thlôkomelong ya therešô (Agreement) ye ga se ya senyêga, eupja e ka senywa ke bophôkgô fêla, gobane Modimo o re file melaô e lesome ka Moshe, mohlanka wa gagwê gomme ka baka la boota bja nama ya lefase ga re na kinamêlô go yôna. Taba ye e dira baswa go lemoga mkgwa wa bo-Ramošweu.

Lehono rena batho baso re latêla se bolelwang ke bangwadi ba kgale mo go Bibel, naa ga se taba e botse? Ke ka baka lang lehono bo-Ramošweu ba sa latele sewe bo-rragobo ba se phethilego? Ge o ka nagana, enke Mmušô wa "Republic" e be ele wa ditlaela, gomme ga go bjalo; ba ile ba rata kagišô ya kutamo le go se iponatše seôna.

Bapedi ba swere ka bothata mehla ya lehono ka baka la go se rutwê mangwalô le go se lemoge mekgwa ya bo-Ramošweu. A go tadimiwe mafêlêlô a koša Marota.

Kantoor van den Superintendent van Naturellen,
Pretoria.

12 Augustus 1896.

Certificaat.

Hiermede wordt gecertificeerd dat het "Ethiopian Zending Genootschap" gesticht ten jare 1893 bij de Z. A. R. Regeering bekend Kerkgenootschap is werkzaam binner de greuzen van de Zuid Afrikaansche Republiek.

Verder dat de oprichte van gereuld Kerkgenootschap Mangena Maake Mokone is, en dat de Heer A. A. Willhemse als syn Bestuurder Agent zovals uit uitgediende documenten blykt.

P. M. Joubert.

Superintendent van Naturellen.

Copy Translated.

Office of the Supt. of Native Affairs,
Pretoria.

12th August, 1896.

Certificate.

I hereby certify that the Ethiopian Mission Church established in the year 1893, and recognised by the Government as a church working within the boundary of the Z. A. R.

Further, Mangena Maake Mokone is the Superintendent of the said church, and that Mr. A. A. Willhemse act as his Agent. So it appeared from documents delivered.

P. M. Joubert.

Supt. of Native Affairs.

p.119

Moruti Mangena Maaake Mokone o na le padiso e kgolo; yena ke monna wa Madisa a kgošana Mahlagaume Sekwati Thulare. Ga se ngwana wa ba dithunya, aowa! O tlogile gae bosoganeng, a ya perekong a ba a fihla "Natal" mowe a ilego a thoma go tsena thutong ka botlalo dipolelong tsa sekgowa le bolatedi go Badumedi go mangwalô a makgethwa. A hlôgônôlôfatswa boruting fa W.M. Church le barutiši ba sekolo.

Morutiwa wa gagwê e mongwe ya a tsebêgago kudu fano Bopedi ke moruti Samuel Tladi Mabulelong. O kile a ba "Pastor" fano ga Sekhukhune ka 1919. Le lehono Marota ga ba mo lebale.

Tatago rena, Mokone ke yena Lefrika la A. M. E. Church fano South Africa". O thomile kêrêkê ka leina la "Ethiopian Mission" gomme segokgô sa itshwareletsa ka bolepu, a bitša Ngaka Senior Bishop H. M. Turner. DD. LLD., gwa kôpanywa tše pedi ka 1896, ya ba manoota. Ya ba "African Methodist Episcopal Church".

Moruti Mokone e be ele moikokobetši, gape ele motho wa go rata ba bangwê, a kgahlêga a thabêla go ba bolediša.

Ditirô tsa gagwê di rêtwa ke bohle ba mo tsebago - Senatla sa Bopedi. O wa e bôna African M. E. Church ga e namalala le ka meagô ya yôna.

Morwayê, Moruti Jonathane M. Mokone o be a ile a boetše gape sekolong kuwa mošola wa lewatle "America". O buile a phagamile thutong, ke "DD."

O robetše senatla, monna wa Madisa a Tsate, ka la di 21st October - Phato 1931, fa Tshwane a Mmamelodi "Pretoria City".

p.120

Araba diputšišô šidi:-

- (1) Kêrêkê ya "Ethiopian" e thomilwe ke mang fa Transvaal?
- (2) Naa ke ka ngwaga ofe?
- (3) Kêrêkê ekhu ya kopantšhwa le efe?
- (4) Ke ka selemô sefe?

- p.120 (5) Naa ke mang wa ba buši a go neêla lengwalô la tišeletšo go mothei?
- (6) Naa moemedi wa moruti Mokone e be ele mang?
- (7) Kêrêkê e theilwe ga ele Mmušô ofe?
- (8) Fano Maroteng Mangena M. Mokone ke wa mphathô ofe ana wa mang?
- (9) Naa o ile a kgalalêla pêrêkô a fihla kae?
- (10) Naa o amogetšwe boruting seripeng sefe sa dikêrêkê?
- (11) Naa ntate Mokone re ka re keng mo A. M. E. Church?
- (12) Ke mang phôkgô e tšwago kuwa Amerika?
- (13) Ba ile ba kôpanêla kae, ka ngwaga ofe?
- (14) Nke o mpotše ka bophelô bja ntate Mokone.
- (15) Anke o šupe letšatši la gagwê ga bileditšwe badimong.
- (16) Naa o be a agile motseng ofe?

E ripagane ba-Rantho.

O ile badimong mohumagadi Mamatune Ngwanatsomane Rantho. Ga esale go thôma ka 1953 o šuhlegile motse. Mohumagadi Ngwanamohube o šetše le seripana fa Apiesboom No. 229 Sekhukhuneland area. O ngwathile mokgomana Mpjane Sekhothômê Rantho. O ile Mamone ka tlase ga kgoši Sekwati Mampuru mo Hogelegen Nebo area. Gomme ga ele phôšô e dirilwe ke mohu Mamatime ka go hlanogêla therešô ya gago go Mpjane. O sentšê kgôrô ya ba Rantho.

O hlomp holotšwe "Native Commissioner" ya Sekhukhuneland.

Seripa sa I.

Ke segopotšo go setlogolwana sa Bapedi Maroteng.

Ka la 8 March 1958 go bile pitsō ya tikologwana ya semošatē, go tllile (Native Commissioner) ya Sekhukhuneland area le bo-Ramošweu ba babedi le Toloki ya motho-moso. Gomme batho ebe ele ba fetago 200. Go be go le gōna bahlomphegi ba:-

- (1) James M. Sekhukhune, (2) Gad G. Sekhukhune,
- (3) Judah S. Sekhukhune, (4) Senior K. Sekhukhune
- (5) Jack M. M. Sekhukhune. Eitše gore Komosasa e fetše

go bolēla temane ekhwi:- "Mohlwa go o tla ušū mohlare, o thōma ka go ja kudu gomme mohlare o tekogēle fase ebe mafēlālō a ōna gomme e be tshenyēgō ya mohlare owe".

Morēna James M. Sekhukhune a ēma ka kgopelō go setšhaba gore "lehono Bapedi mpotšeng gore naa tšhalete ye ke llēgo ya lena ke efe ana ke ye kae, fa kgorong ekhu yešū"? Go ile gwa hlōkēga pheto.

Eitše ga "Native Commissioner" a ēma a re: "go tloga lehono kgōrō ye, ga go sale kahlolō ya melato gomme ka moka melato e tlišwē kuwa Schoonoord," Morēna Kgobalale Sekhukhune ke yena modiši wa motse okhwi", kgoši Morwamotshe a ēma ka maoto a re.gō setšhaba: "Tlogang lena Bo-demete"; bjale batho ba thosana. Batseta ba rwala ditulo ba di iša ka lapeng la mošate. Bakōmana ba Mmušō ba šala nyanyeng. Ka lōna letšatši lewe Morēna Komišinare o boletše dikgošana di ka goba lesome le metšō e tabelago gomme bōna ba na le tokēlō ya go ahlola melato dikgorong tša bōna.

Ka la 18th March 1958, ba hlonamile Marota. Kgoši Morwamotshe Sekhukhune le mohumagadi Mankopodi Thulare Sekhukhune le ngwana Phaswane Thulare ba swerwe, ba ísítšwe tahlolong (deportation); ditaba di gakile banna le basadi, efoba nxa fêla.

Kgoši le mohumagadi le ngwana ba epetšwe ba phela ka baka la go lahletšwa ke "bo-mpholatsane a maja ka leteme thitêlwana a nkhwana ba rego Morêna! fo-faa nna ke noši". Banna ba ganago molaô wa boipusô (Bantu Authorities Acts) síba:- (1) Moruti Judas M. K. Hlakudi, (2) W. M. Sekwati, (3) Motubatse Sepadi, (4) Mpjamaleka Phala, (5) Matsabole Mafiri, (6) J. T. S. Phala, (7) Mosehla Sekhukhune, (8) H. Kgagudi K. Maredi, (9) Kgagudi Moruthanyane, (10) Stephen K. Makwatanyane, (11) Manthlanyane Mauše, (12) Marišane Phala, (13) Magasane Matsemela.

Ba gôna ba bangwe maina a bôna a utulwego, ba khukhunago bošego.

Ka di 24th March 1958 e bile kgaruru fa kgorong ya mošate godimo ga £2,000. Bapedi ba butšiša Morêna Seraki Kgoloko (chairman) ya Lekgotlana lewe, le tona-kgolo Phehlane K. Sekwati gore naa tšhalete e ile kae ga lere 'letsôgô le a hlaelêla'?

Seripa sa III.

Ba-kgaphola ba tlišitše mohumagadi Ngwanamohube Lobang Mahlopi ka la 4th May 1958. Ba re ga ba sa mo rata gammôgô le bana le matiyakathôka (dowry). Lebaka ke gore o amogetše "Bantu Authorities Act". O tlišitšwe ke banna ba masome a mahlano (50).

961

081/181

34/120

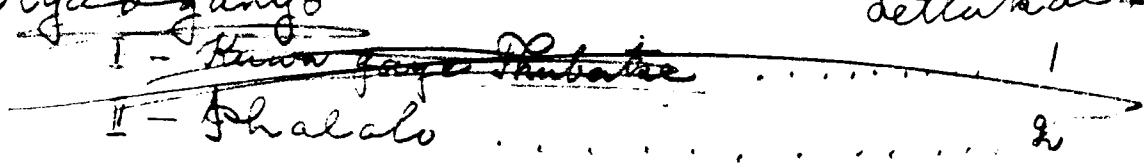
125

120

Pogare

Kgaganyo

Letlakala

Ntwa ke gono nwa; Nna se shishamule
 ga morwedi a mphaka a mokintana
 a ~~tsatsi~~ ^{Ke shishamule} ^{ke ita lefankafu} Tsatsi. Ke ke ke tswile ^{Ma} Mabowe
 kuwa ga Kamukulana a Tswella Ke mochwelobut
 wa kono eka o re Flaka shiela ^{Kgoshi} Monuie
 a bo-ethale ra Matshegi. Ngwagala eile
 la ya monna, lamvisha dihlallegalang kuwa
 ga bo Tse di Ngwanana wa Lekwaneng. Ke
 tlakala le Mabana le Bowa ga ke tsepe
 ke phepo. Phepo e tseya. Ke sekwati
 ke hlwa ke Ngwanana ntlonng ke dira
 mano a go ^{dya} ^{Tatungo} ^{Ngwanana}.
 Beekiki ga phabile a feta. Methepa bo-
 Tlapeya le Maholoko a ga Mamedi.
 Mola Tswaleki a phatsa tlaka la gazwe
 Sekgankgethe a leha Legalellwa. Tseke
 a leha bo-apeya Kgobe

verte

OSI 187

K34/120

36

121

961

Mohlaleke Bantu School

10th Feb 1958

126

Kgoma A tswa!
 E gama ke mang? Ke nna Sekwadi wa
 Kaminohang oia wa ntwa. Le mo opeleng
 ale kgole Modimotsana wa no ka ya
 Fubate. Kgokgoro mokofoa Sephofo Sabina-
 Kaye? Kuwa meludi ya Mogwadi. Ke sabas
 le wene Bogwadi Seraki ke reng? Ware
 ke Thamaga. Naa ke Thamaga ya Mabana,
 ke Kgwadi ya bo-mmamane a Maieia
 Mabana a Kgwadi ka Lenaka ke mabile
 ke epolone: ke hlabile mmata Kgwadi
 ya metlaka ya Rabgulake keng keng
 keng ia mmata ke shiya le tso
 ke shiya go ntsha sekopo. Kadi ke Thamaga
 tsa metse meng ke Mosilikatse wa
 mashoba. Ka no tso keile ka tsukisa. Ka-
 ana ka rakhana le motso: ~~mo~~ a wela
 moetlana ka wela. Motso owe ntshiya. Kebe
~~ke etla~~ ^{ke etla} ba tshabudi ya Bokgale wa kua
 ya Ramapalana a Tsweta! Kave moat! o ka he
 o ntshie nuri! Ke ba ke da go noma ntshie
 moioi. Wa diphelela ^{wa tshabudi} batho reya lelewa. Kelelewa
 ke bo-mogale batho ba leshako leshale! Wa
 metlako le rakhile moisa emoswana wa Rabpisi
 a khata aspekenya ditshala di montwa monate
 dine, moisa ena Phetsheke o tswa kgashing ke
 mo pedi, abo- Lekgolane. Ka Selepe ke noma
 moisa a kguluniya mmoelisa a Modimotsana
 i mohlakona Rabhogole. Ka mo Tswako

961

= Kgaoganyo ^{K34/120} 127 ¹¹⁶ 50

122

The Volksraad of the Lydenburg Republic, and the Matlalee Kaffir Chief, Sekwati, on the 17th November 1857, Agreement.

Entered into by the Committee appointed by the Honourable the Volksraad of the Lydenburg Republic and the Matlalee Kaffir Chief, Sekwati, on the 17th November 1858, the appointed Committee have agreed:— That peace between Sekwati and the Lydenburg Republic shall be promoted as much as can be on both sides. That the people of Sekwati shall not be permitted to pass the Steelpoort River with guns and horses, unless by permission, or on being called by somebody, but that they are permitted to hunt "free and unmolested", on that side of the Steelpoort River, on the Land now occupied by Sekwatie. That Sekwatie shall upon request and indication, at once deliver up the stolen cattle and furnish the guilt party. Likewise, that Sekwatie when anyone comes to him and asks for assistance shall then render assistance to such an one to trace the Cattle stolen or bring back the absconded servant and he shall furnish the guilt party.

Further more that all people (Natives) who lived beyond the Steelpoort River on the side of Sekwatie, can be considered as his people; but all people (Natives) on the other side do not belong to him and the white men can deal with them according to their pleasure. Thus done in the Town of Sekwatie on the 17th November 1857. The Committee appointed by the Honourable Volksraad of the Lydenburg Republic:—

(Signed) X Sekwatie.

.. X Maetsie.

.. X Mampuru.

By Reverend. Simon Hoffa Sinamela. (Obituary 24/5/17)

128

I. Kgoshi Sekhukhune
le Kgoshi Phaswane
le Moruthanyane le Kwahla
Bokgobelo le Seraki
bana ba Phulare
badji lefa la Bopedi.

II. Batswete Senatla
Mangena Mokone
ea theilego Ethiopia
Ethiopia fasang ba Bopedi
Kerêkê e kgolo
ya Afrika ya Afrika.

III. O romile Dwane
Mose wa Lewatle
go lata Bishop e kgolo
e rutlweng Bishop Turner
Kopanyong ya thuto
ya Ethiopia le Afr. Meth. Episcal.

IV. Mokone le Gantsi
Yare ga Lewatle
Go kgopella Afrika Bishop
Phuthêgo ya Kgetha Coppin
Monna wa Modimo
Wa Modimo wa Modimo.

V. Lebogang Modimo
lena Ma-Afrika
hlogonolo le fihlile
Mo go rena mo go rena
thapelo tsa rena
diutlule ke Modimo.

VI. Noka le Melapo
Dikgwa le dithaba
Kgoshi le merafo yohle
Lebogang Modimo wa rena
Kgoshi ya dikgoshi
ke ya bitšwago Jehofa.

961

124

961

129

124

961

K34/120

130*

Verte

Verte

30/8/58

Dikgōrō tsekhui ke tšona diwurago
 Khudutšamaga ya Lerota fa
 Kgorong ya Kgoshi. Moswamothse
 Sekubuni, ha nakgwa le melao
 ya Sepedi. Gape ke tšona di
 tšetelago dikgushi le dikgoshana
 tša meke le metšana Mabasi
 le taba epe le epe e swanetšego
 go tšona Kgorong ekgolo. Melato
 ana boithakga. Dikgōrō tše ke
 ona matla le pušo ya Sepedi.
 Ga go molato o ka tšenago Moshate
 Kandle le motšeta ya a lebane go
 motše owe ana motšana.

ends 961

(161) ~~125~~ R34/120
 As conversed by the Native Commissioner with
 Chief M. Sebatawa. Makigala. M. Sebatawa
 Moseni. M. Sebatawa. Makigala. M. Sebatawa
 Edward M. Sebatawa. The N.C. of Nelo said
 I have heard that you have meeting with
 some official at your location on the 20th
 instant about development towards Natives
 with their chiefs by Tribal Council. I would
 like the chief to have branch of such Council
 in Nelo area for leased bought farms.
 May be exceeds 4 to 6 members in guardians
 of their Treasury. Since James M. Sebatawa
 stood in response and said. The baby not-
 born yet still to consider how such
 council to be carried

130*

ends

S 961

130*